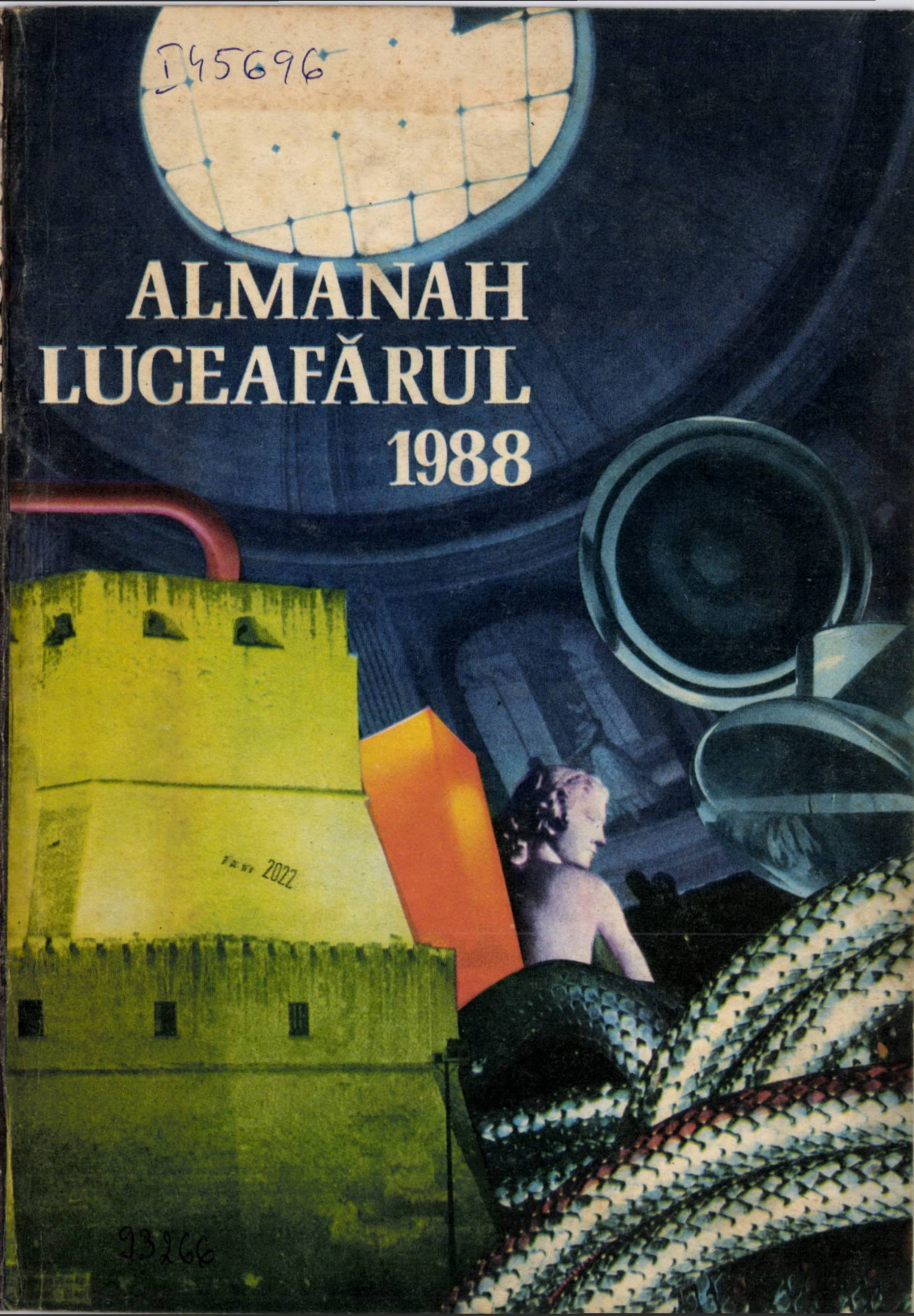

almanah '88 Luceafărul

Luceafărul

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu
(redactor şef adjunct),
A . I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

Luceafărul

1958 — 1988

În curînd veţi putea citi

Almanahul estival „Luceafărul"

ISTORII NEELUCIDATE

ALMANAHUL „LUCEAFĂRUL" 1988

Redactor responsabil : M. Ungheanu

Secretar de redacţie : Mircea Croitoru

Ion Cucu, Alexandru Enache

Coperta : Decebal Scriba şi Dan Stanciu

Tipărit la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" sub comanda 80 027

OMAGIU DE INIMĂ ȘI CONȘTIINȚĂ

De la ființa patriei

Ca în fiecare început de an, țara, partidul și poporul și-au sărbătorit eroul. De data aceasta evenimentul a fost jubiliar: șaptezeci de ani de viață, din care peste cincizeci și cinci de activitate revoluționară. Crește timpul, cresc amintirile, dar cresc și dovezile acestuia, cresc și mărturiile lui de-acum prezente în inima tuturor generațiilor și în inima însăși a țării, în sufletul poporului. Omagiul adus este un omagiu de inimă și conștiință. Simbol măreț al unor mărețe vremuri. Și într-atît de profunde, într-atît de cuprinzătoare, încît temeiurile lor le depășesc pe toate de pînă acum, ele au bătut și bat la tîmpla posterității.

O biografie de o uriașă pătrundere a simțului revoluționar, patriotic, și de o extraordinară capacitate de a simți pulsul și voința luptei pentru afirmarea și împlinirea celor mai înaintate idealuri și aspirații ale națiunii, o biografie de un rar și prodigios simț al științei de a vedea și acționa în toate împrejurările, pentru binele și fericirea poporului, a devenit, iată, simbol al edificării noastre socialiste, chip al permanentei noastre identități. Conducătorul partidului și țării a împlinit șaptezeci de ani, dintre care peste cincizeci și cinci sînt ai luptei, ai angajării, ai abnegației, al spiritului revoluționar. Dovedește aceasta însăși realitatea de azi a țării, înfățișarea ei economică și socială care nu are termeni de comparație decît în propria ei proiecție la scara timpului, în propriul ei mers pe calea progresului și civilizației, în programele propriei sale ascensiuni.

Permanenta realitate

Momentul decisiv, hotăritor, a fost Congresul al IX-lea al partidului; atunci s-a produs marea deschidere spre noi și spre lumea noastră de cuget, spre noi și spre lumea în care trăim. De atunci construcția socialistă a țării a cunoscut altitudini noi, creatoare, și abordări de principiu, teoretice și practice, în strînsă legătură cu cerințele și posibilitățile proprii, cu felul nostru de a fi și munci, dar și cu cerințele progresului și civilizației universale, cu tot ce e mai înaintat în gîndirea, în cunoașterea și practica umană. Simbolic și întotdeauna de atunci, momentul inaugural pe care l-a reprezentat Congresul al IX-lea se leagă de numele și opera secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Sărbătorirea zilei de naștere primește astfel semnificații de natură politică,

morală și socială care au o cuprindere mult mai vastă în timp, pentru că acestea înseamnă și toate marile ctitorii pe care le are țara ca zestre azi, și toate marile transformări care s-au petrecut, și toate marile proiecte de viitor pe care le parcurgem și prin care ne ilustrăm într-o permanentă actualitate.

Dinamica acestei actualități o formează Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului, programele și hotăririle stabilite pentru a spori creșterile noi, calitative, în toate domeniile de activitate. De împlinirea acestora depinde nu numai viitorul apropiat, ci într-o concordanță reală cu prezentul se află și timpurile mai largi, viitoare. Asemeni unui dialog în care este impulsionată și rămîne să se confirme, mereu, perspectiva. Cauzele înalte se urmăresc în permanență și au acea desăvîrșită rezonanță a unității dintre cuvînt și faptă, a pledoariei exemplare pentru scopul și lucrul viabil, concret. Sub semnul hotăririi de a face totul pentru ridicarea pe o treaptă nouă, superioară, a întregii noastre munci și vieți, în expresia acelei lupte care nu încetează niciodată și care, așa cum subliniază secretarul general al partidului, este esența însăși a spiritului revoluționar. Ființează în toate o operă de o necontenită limpezime de spirit, ființează gîndurile, îndemnurile și orientările celui prin care numim ideile și idealurile de libertate națională și socială, chipul însuși al independenței și suveranității. Această doctrină a edificării neîntrerupte care are în sarcina sa deopotrivă omul și țara, poporul și indestructibila sa unitate. Ceea ce, într-o realitate istorică de necontestat, și într-o perspectivă ce se confirmă neîncetat, înseamnă și umanismul nou, concret, starea mereu vie a gîndirii și practicii revoluționare și cursul nou, tot mai amplu, și demersul constructiv. Pentru că într-o inseparabilă legătură se află astfel și afirmarea ideilor și idealurilor păcii, edificarea unei lumi fără arme și fără războaie, edificarea pe planeta noastră a unei lumi mai bune și mai drepte.

De aceea, cu toată puterea gîndului și a recunoștinței, în personalitatea proeminentă a conducătorului pe care îl omagiem vedem pe eroul țării și eroul păcii într-o veritabilă sintagmă care este a noului umanism.

Erou între eroii neamului

Îşi întruchipează ţara sufletu-n eroi. Îşi întruchipează viaţa, gîndurile şi aspiraţiile, istoria al cărei sens şi ale cărei mari semnificaţii se cuprind de lupta şi viaţa celor ce şi-o asumă şi i se dedică, împreună cu patria şi poporul lor, în numele unor cauze mereu mai înalte şi hotărîtoare pentru destinul naţiunii. Este aceasta şi raţiunea pentru care în gîndirea şi simţirea românească eroii au o viaţă pilduitoare şi trăiesc în conştiinţa generaţiilor. Devin simbol şi insuflă măreţie de epocă, generează gînduri, fapte şi idei ce se constituie într-un vast patrimoniu naţional. O vîrstă jubiliară a făcut ca acest an să fie consemnat în analele istoriei contemporane ca an de o distinctă şi revelatoare manifestare a gîndurilor şi sentimentelor noastre fundamentale. Secretarul general al partidului, preşedintele României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a împlinit şaptezeci de ani dintre care peste cincizeci şi cinci sînt dăruiţi unei bogate şi eroice activităţi revoluţionare, sînt dăruiţi patriei şi poporului, partidului. O biografie exemplară primeşte astfel recunoştinţa şi omagiul de un exemplar comportament moral, politic şi social prin care se ilustrează modul de a fi şi simţi al ţării. Tovarăşului Nicolae Ceauşescu i-au fost conferite Titlul de Onoare Suprem „Erou al Republicii Socialiste România", Ordinul „Victoria Socialismului" şi Medalia Jubiliară. Nu există şi nu poate exista pentru un revoluţionar o satisfacţie mai mare decît aceea de a fi participat activ la realizarea năzuinţelor poporului, de bunăstare, de libertate, de fericire, spunea secretarul general al partidului în cuvîntarea rostită la adunarea solemnă din Capitală, manifestare vibrantă prin care s-a dat expresie înălţătoarelor gînduri şi sentimente faţă de conducătorul partidului şi statului nostru.

Partidul, patria şi poporul, întreaga naţiune şi-au omagiat Eroul, făcînd prin aceasta un puternic legămînt de luptă şi o înflăcărată profesiune de credinţă. În conştiinţa patriei, numele celui sărbătorit reprezintă simbolul unei epoci, aceea care a început odată cu Congresul al IX-lea al partidului şi a devenit consacrarea însăşi a libertăţii şi independenţei, a ridicării României spre cele mai înalte culmi ale progresului şi civilizaţiei. Situîndu-vă cu strălucire, prin întreaga dumneavoastră activitate, în rîndul celor mai de seamă fii şi patrioţi ai ţării, între marii eroi ai neamului nostru care au aşezat, cu dragoste şi abnegaţie, faptele lor de muncă şi vitejie la temelia prosperităţii ţării, aţi inaugurat, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, în istoria patriei, o perioadă bogată de înfăptuiri istorice fără egal în multimilenara existenţă a poporului român. Reprezentînd o etapă distinctă a revoluţiei şi construcţiei socialiste în ţara noastră, cei aproape 23 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea alcătuiesc strălucita „Epocă Nicolae Ceauşescu", timp excepţional de dens în înfăptuiri revoluţionare, în cursul căruia România a cunoscut cea mai puternică dezvoltare economică şi socială. **Este**

desprinsă această apreciere din Mesajul Omagial de Felicitare adresat tovarăşului Nicolae Ceauşescu de Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Consiliul de Stat, Guvernul Republicii Socialiste România, Marea Adunare Naţională şi Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste. Este mesajul unui consens naţional, pentru că în el se cuprind gînduri şi adevăruri care fac insuşi relieful de astăzi, material şi spiritual, al ţării şi al oamenilor ei, prin această uriaşă ctitorie care este epoca pe care o trăim şi la dimensiunile căreia se ridică şi geografie şi istorie, şi prezent şi viitor, într-o dinamică a construcţiei vaste şi cutezătoare, după o condiţie şi un elan al faptei mereu şi pe deplin edificatoare.

Epoca este prin ea însăşi eroică şi primeşte astfel emblema de cuget şi voinţă a ideii înfăptuitoare. Cu acea putere şi experienţă vastă, călăuzitoare, care emană de la Eroul şi ctitorul ei.

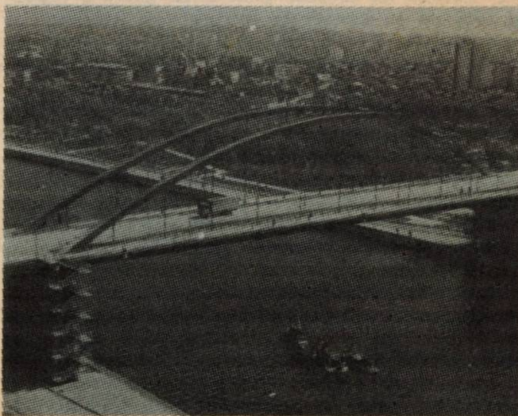
Spiritul epocii

In ambianţa şi sub impresia manifestărilor omagiale, dedicate aniversării zilei de naştere şi sărbătoririi a peste 55 de ani de activitate revoluţionară a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, ţara îşi consacră multitudinea eforturilor şi străduinţelor sale pentru îndeplinirea marilor obiective şi programe adoptate de Congresul al XIII-lea şi Conferinţa Naţională ale partidului. S-a păşit în acest an hotărîtor al cincinalului avînd imaginea cît se poate de clară a stadiului pe care îl deţinem în întreaga noastră construcţie materială şi spirituală, precum şi a perspectivei menite să contureze orizonturile largi ale anilor nouăzeci, precum şi pe acelea ale sfîrşitului de mileniu. Conferinţa Naţională a partidului, evenimentul central al actualei etape, s-a pronunţat asupra unei vaste problematici economice şi sociale, avînd ca principal accent impulsionarea îndeplinirii întocmai a liniilor directoare ale dezvoltării, perfecţionarea şi dinamizarea întregii munci care să consacre noi creşteri, noi acumulări în patrimoniul valorilor materiale şi spirituale, astfel încît în perspectivă imediată, România să se înscrie în rîndul ţărilor socialiste mediu dezvoltate, sub semnul unei noi calităţi a vieţii, a gîndirii şi creaţiei. Sub semnul propriilor noastre cerinţe şi posibilităţi, al acelei atît de vaste şi prodigioase experienţe constructive care se remarcă deopotrivă în om şi societate, în relieful uman, moral-politic şi social al actualităţii care, în extraordinara sa dinamică, are un punct viu de reper — Congresul al IX-lea al partidului — şi poartă pecetea de personalitate a unei epoci întru totul legată de numele, de lupta şi viaţa conducătorului partidului şi ţării, Epoca Nicolae Ceauşescu.

Manifestările omagiale, sărbătoreşti, care au avut loc în acest răstimp de început de an şi care au temeiul gîndurilor şi sentimentelor noastre fundamentale, au avut menirea să releve încă o dată, şi cu cea mai mare putere de semnificaţie, însuşi acest rost al trainicei şi inseparabilei legături care există între toate generaţiile patriei şi prin care, într-un moment aniversar, de amplă audienţă şi emulaţie naţională, se exprimă însuşi sufletul poporului, se aude bătînd însăşi inima sa. Pentru că există această temeinică şi însufleţitoare mîndrie, există acest temeinic şi însufleţitor sentiment prin care munca şi gîndurile în folosul ţării au avut şi au în această epocă o consacrare dintre cele mai adînci şi mai rodnice, de fiinţa oamenilor şi fiinţării fiind legate înseşi ideile de libertate şi independenţă, de unire şi unitate, de dăruire şi abnegaţie patriotică, revoluţionară. Contemporani cu mari ctitorii şi participanţi activi la înălţarea lor, iată dimensiunea de fapt a unei

ridicări de conştiinţă care s-a petrecut la nivelul întregii ţări şi în lumina căreia ştim deja atîtea despre viitorul nostru. Mesajele omagiale de felicitare adresate secretarului general al partidului spun de fapt totul despre acest timp şi despre eroul care, în spaţiul geografic şi istoric al ţării, l-a întemeiat cu mari şi inconfundabile prefaceri economice şi sociale, cu mari şi inconfundabile prefaceri umane.

Cauze mereu mai înalte

S-au împlinit două decenii de la organizarea teritorial-administrativă a ţării, act politic şi social care deschide calea înfăptuirii hotărîrilor istorice ale evenimentului crucial care a fost Congresul al IX-lea al partidului. Imaginea de astăzi a ţării are în acel act coloanele vii de sprijin ale unei permanente edificări. De la politica investiţiilor realizată sistematic şi într-o dispunere proporţională, avînd ca scop şi efect, totodată, însăşi adîncirea democratizării relaţiilor, a creării, în fiecare zonă, a nenumărate locuri de muncă, şi pînă la ansamblul dezvoltării ştiinţei, învăţămîntului şi culturii, pînă la această nouă geografie culturală care este astăzi ţara ridicată la nivelul propriilor sale cerinţe şi posibilităţi. Iată un traiect istoric şi de proporţii pe filiera căruia cele două decenii ni se relevă azi în toată amplitudinea lor materială şi în toată densitatea lor de spirit. Ele fac arcul de boltă al epocii care începuse şi duc spre punctul de gravitaţie al viitorului. Dar ele au şi o semnificaţie în plus, de ordinul democraţiei, al eticii şi echităţii în materie de progres şi civilizaţie, de dezvoltare. Pentru că înfiinţarea judeţelor a avut ca efect şi implementarea în toate zonele a ştiinţei muncii şi organizării, a răspunderii şi angajării. Această permamentă şi laborioasă şcoală a democraţiei care este viaţa a cunoscut un sens ascendent şi ca urmare au putut fi create mai tîrziu organisme şi instituţii în răspunderea şi conlucrarea cărora stau însuşi prezentul şi viitorul. Toţi cetăţenii patriei, indiferent de naţionalitate, au putut şi pot participa la crearea bunurilor materiale şi spirituale, beneficiind din plin de valorile progresului şi civilizaţiei socialiste. Oricine poate privi oraşele şi satele patriei noastre, înfăţişarea generală a României, **sublinia**

secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Am aplicat în dezvoltarea generală a patriei principiul repartizării forţelor de producţie pe întreg teritoriul ţării. Astfel, în toate judeţele s-au realizat şi s-au dezvoltat, după Congresul al IX-lea, peste 180 de noi platforme industriale, mii şi mii de întreprinderi industriale şi din alte domenii. Practic, în toate judeţele patriei noastre — aşa cum s-a subliniat la Conferinţa Naţională a partidului — s-a realizat o dezvoltare armonioasă a industriei, agriculturii, a celorlalte sectoare de activitate, ceea ce asigură adevărata egalitate în drepturi, condiţii de muncă şi viaţă egale pentru toţi cetăţenii patriei noastre, perspectiva înfloririi României, a unei vieţi tot mai fericite.

Această perspectivă a înfloririi României a cunoscut şi cunoaşte susţineri în timp care, la rindul lor, vin şi consacră obiective şi cauze mereu mai înalte. Programele actualei etape fac parte dintre acestea şi converg spre acel ansamblu de realizări ale anilor nouăzeci şi, pe mai departe, ale sfirşitului de mileniu, sub semnul cărora eforturile şi strădaniile de azi dobîndesc o substanţială împlinire. Cauza acestui viitor stă în dinamica şi spiritul epocii de azi.

Profunda semnificaţie

E ste în mod cert că evenimentul central al perioadei pe care o străbatem îl reprezintă Conferinţa Naţională a partidului. De la acest înalt forum comunist emană preocupări şi direcţii care conferă actualităţii o semnificaţie aparte. Este acea semnificaţie de ordin politic şi social ce merge tot mai adînc şi cu mult mai departe în cuprinderea realităţii, o racordează neîncetat la propriile ei resurse, la propriile ei cerinţe şi o ridică, în acelaşi timp, la cota maximelor ei valori şi potenţe creatoare. Pentru ca, în virtutea hotărîrilor şi programelor adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, etapa pe care o străbatem să însemne o nouă dinamică a muncii şi vieţii, o eficienţă nouă, superioară, a tuturor eforturilor, o răspundere şi o angajare prin proba concretă a faptelor, a participării şi contribuţiei directe la opera de înfăptuire a dezideratelor asumate.

Se referă această semnificaţie la însuşi modul de a gîndi şi acţiona asupra realităţii, la viziunea în care o abordăm şi prin prisma căreia sesizăm şi conducem procesul tuturor transformărilor şi devenirilor ei. O regăsim sub multiple laturi şi cu multiple argumente în cuvîntările pe care secretarul general al partidului le-a rostit cu prilejul întrunirii unor forumuri de partid şi de stat, la tribuna altor organisme ale democraţiei noastre muncitoreşti-revoluţionare. Cu o dezvoltare pe tărîmul concepţiilor şi ideilor care au avut şi au de fiecare dată un suport viu în realitatea imediată ca şi în aceea de perspectivă. Semnificaţia rămîne de aceea întotdeauna de ordin principial, teoretic şi practic, astfel încît în cîmpul ei de referinţă au intrat şi intră orizonturile tuturor domeniilor de activitate. Orientările privesc scopul mereu mai înalt şi complex al construcţiei noii societăţi ca şi pe acela al edificării unei conştiinţe revoluţionare noi, înaintate. Despre o descătuşare vorbeşte secretarul general al partidului, despre permanenta nevoie a fringerii de inerţii ; despre spiritul revoluţionar care, în esenţa sa, se opune rutinei, vechiului, automulţumirii, şi se constituie într-o reală forţă a cunoaşterii şi înaintării mai departe, spre noi culmi ale progresului şi civilizaţiei, în interesul patriei şi al poporului, al independenţei şi suveranităţii naţiunii.

Implicarea în realitate

A ctivitatea politico-ideologică — în sfera căreia intră şi cultura prin tot ceea ce numeşte ea, azi, în spaţiul noii condiţii umane — deţine, în sensul celor arătate mai sus, un rol deosebit. Ea este strîns legată de conducerea societăţii pe fiecare unitate a sa de lucru, în perimetrul tuturor profesiilor şi preocupărilor sale. Trebuie să lichidăm o anumită mentalitate, anumite cătuşe care ţin încătuşaţi sau de care se prind unii care nu se angajează cu fermitate în noul ritm de dezvoltare a ţării şi atunci îşi bagă singuri mîinile în cătuşe, considerînd că e mai bine să stea încătuşaţi, să stea liniştiţi, decît să iasă la muncă, să arunce cătuşele, **spunea tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Dar rezonanţa, dar modul şi altitudinea unor atari îndemnuri şi observaţii ating sfere de preocupări care privesc însăşi condiţia culturii şi artei, a creaţiei care este chemată să se implice în realitate şi, de la problematica, de la dimensiunile ei, să se exprime în chip vizionar, modelator. Să construiască, adică, să-şi împlinească misiunea ca factor de conştiinţă revelator.**

Înalta semnificaţie a evenimentului pe care l-a reprezentat Conferinţa Naţională a partidului decurge, de fapt, din tot ceea ce realitatea, în măsura ei economică şi socială, se ra-

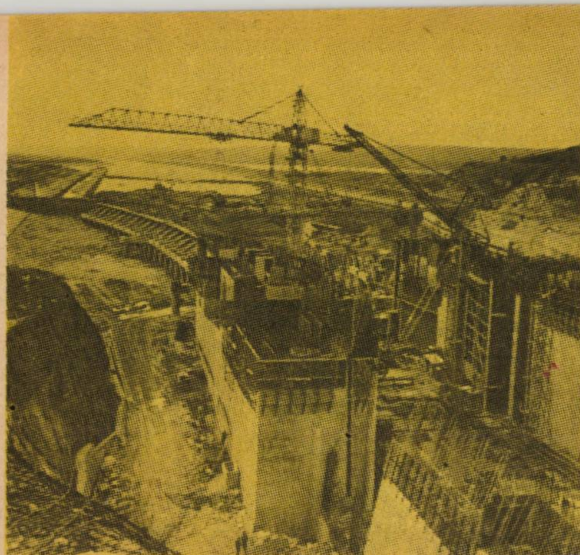

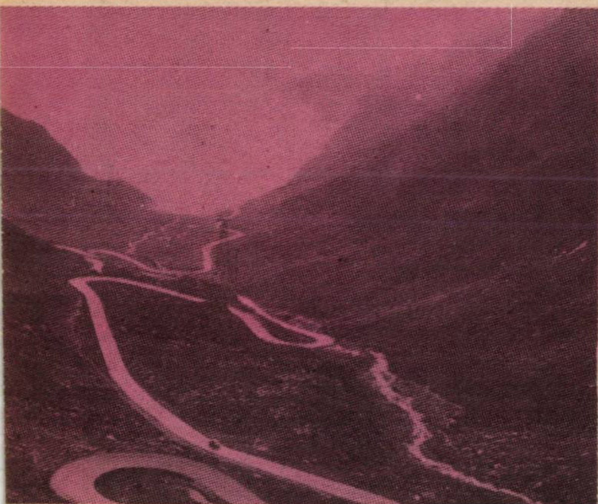
portează la dimensiunea de spirit a unei întregi epoci. Conferința, **sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu,** trebuie să prilejuiască bilanțul general al activității nu numai de la Congres, dar și al aplicării unor măsuri pe o perioadă mai lungă privind dezvoltarea democrației și participarea maselor, a poporului la conducerea societății, pentru ca să dea o perspectivă și să traseze căile dezvoltării în continuare a patriei noastre, a întăririi partidului, a rolului său conducător, ca factor hotărîtor pentru înfăptuirea planului cincinal, a obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism".

Sînt definite aici, în aceste cuvinte, spațiile înseși ale realității asupra căreia sîntem chemați să gîndim și să acționăm. În lumina tuturor acestor ridicări în relief geografic și istoric pe care harta țării le-a cunoscut și le va păstra sub titulatura unor mari și inconfundabile ctitorii. Ele alcătuiesc prezentul nostru concret tot astfel cum alcătuiesc și arhitectura de fond a viitorului.

Conștiința creatoare

«Avem un partid puternic, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, un partid tînăr, care a demonstrat în întreaga sa activitate că își îndeplinește cu cinste misiunea istorică asumată față de popor. Dar acum în fața partidului se pun noi probleme, noi trebuie să dăm noi răspunsuri în ce privește dezvoltarea socialistă a patriei noastre, perfecționarea continuă a conducerii și planificării, a democrației muncitorești-revoluționare, a activității de unire a întregului popor în realizarea marilor transformări revoluționare". Perspectiva pe care o consacră programele înaintării noastre pe calea progresului și civilizației, multitudinea problemelor pe care le ridică înfăptuirea acestora, sensul mereu activ și înalt al construcției noii societăți aduc în prim plan conștiința creatoare, angajarea întregului potențial de conștiință moral-politică și ideologică înaintată, formarea și afir-

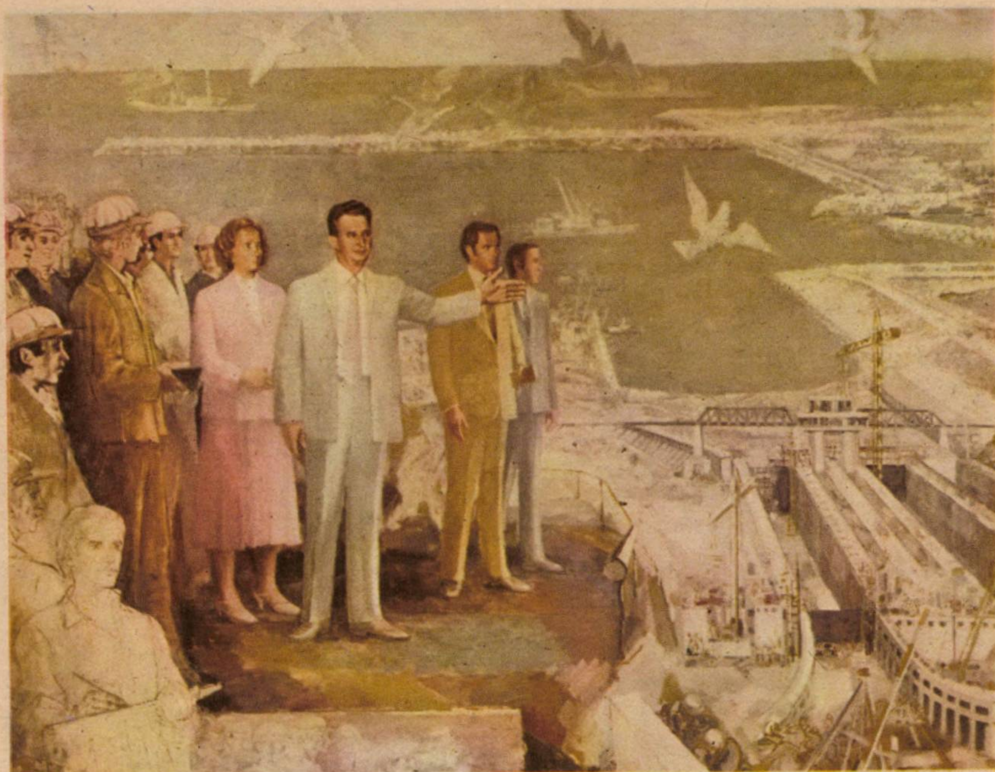

marea acesteia într-un scop în permanență edificator. Pentru aceasta, de o deosebită importanță se prezintă activitatea ideologică, politico-educativă pentru întărirea spiritului revoluționar, pentru făurirea omului nou, activitate care antrenează în raza ei de acțiune întregul partid, toți factorii instructiv-educativi ai societății și nu în ultimă instanță cultura, nu în ultimă instanță literatura și arta.

Referindu-se la spiritul revoluționar și definindu-l mai ales ca pe o condiție esențială a luptei dintre nou și vechi, împotriva a tot ceea ce este perimat, depășit, dar și ca pe un mod al răspunderii și angajării patriotice, al dăruirii și abnegației, al înaltei competențe politice și profesionale, secretarul general al partidului definea însăși menirea comunistului, sarcina sa imensă, grea, dar și pasionantă, lucidă, de un extraordinar de limpede și cutezător țel politic și moral. Căci bătăliile, cele mai multe dintre ele, se dau de acum înainte cu noi și în noi înșine mai întîi. Și nu întotdeauna pot fi ele atît de clare încît în ordinea morală și socială a existenței totul să fie și lin și liniștitor totodată, să nu mai existe probleme adică, să nu mai avem pentru ce lupta. Ar fi o utopie, chiar dacă frumoasă, ar fi o iluzie, chiar dacă plăcută, ne-am amăgi. Realitatea pe care o propun idealurile și dimensiunea acestora în cîmpul realității practice, iată spiritul în care, asemenea unor semnale ce vin din prezent și viitor, se întîlnesc dezideratele acestei lupte pe care o purtăm, cu noi înșine și mai ales în noi înșine, în lumea propriilor noastre gînduri și a propriei noastre deveniri.

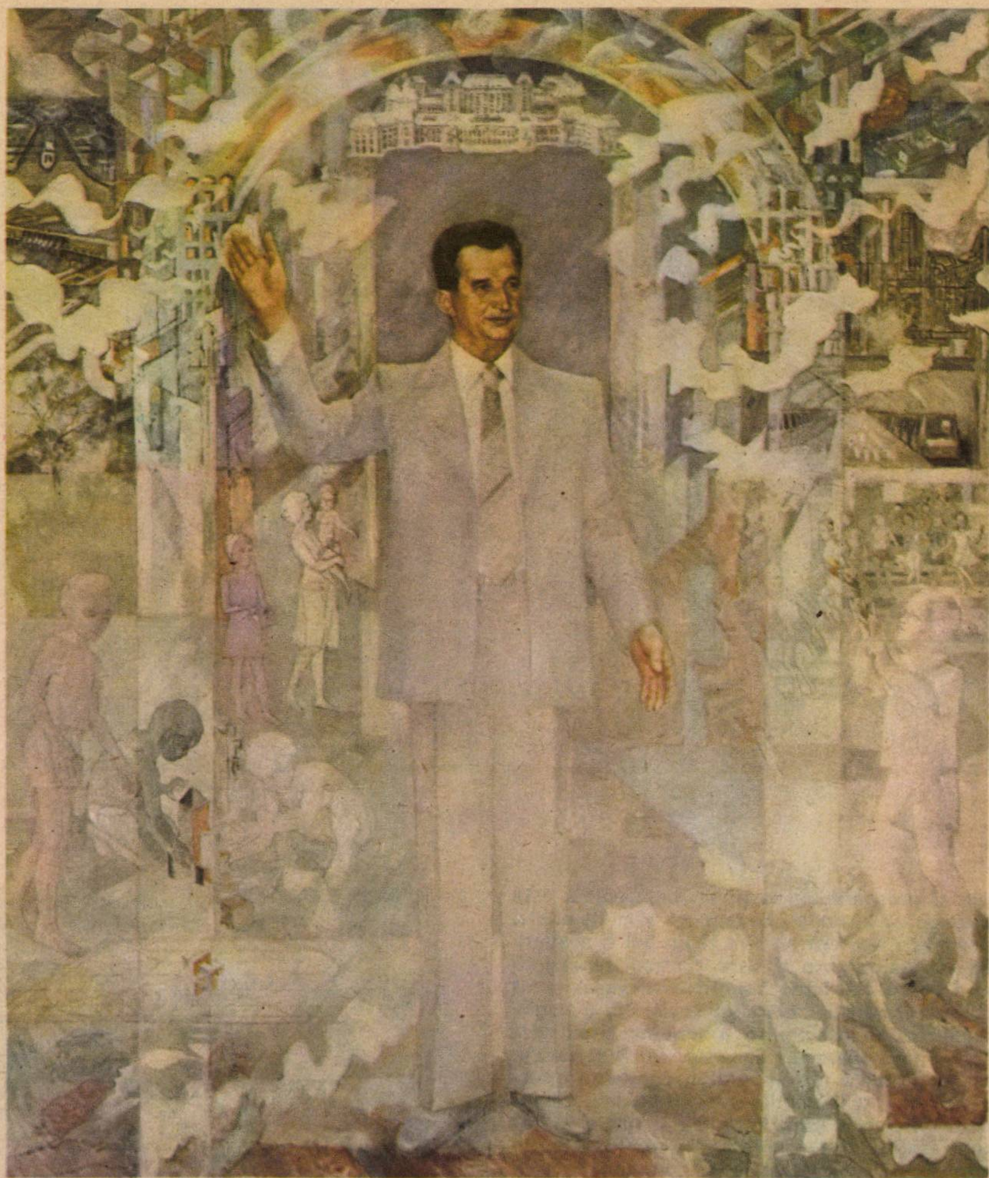
A fi, azi, revoluționar

În această înaltă accepție a spiritului revoluționar apare și rolul mereu mai activ al literaturii și artei, al culturii în general. Ce ar fi atunci această întreagă și fantastică ridicare de orizont material și spiritual care este țara cu toate construcțiile și instituțiile ei, cu toată știința și tehnica pusă în exercițiul depășirii stadiului de țară în curs de dezvoltare dacă ea și-ar fi propus un om cu suflet de seră? Pentru cine și de ce atîtea fabuloase investiții, pentru cine și de ce o politică a învățămîntului, a științei și culturii, pentru cine și de ce un întreg sistem al democrației, al participării la conducere, la decizie, al răspunderii? Și cine, căci nu oameni cu suflete seci au durat și vor dura aceste orașe și sate ale țării, nu oameni de seră cultivă înaltele aptitudini și înaltele vocații ale identificării cu țara, cu poporul, făcînd totul pentru

binele și prosperitatea națiunii lor. Dealtfel este o năstrușnică invenție aceasta, ca și multe altele, căci oameni de seră nu sînt și nu pot fi nicăieri. Ceea ce încurajează și cere partidul reprezintă tocmai contrariul, lupta împotriva vechiului, a tot ce frînează mersul înainte al societății, o bogăție sufletească în stare să înnobileze și să dezvolte pe mai departe înaltele calități morale, etice și spirituale ale poporului, conștiința apartenenței sale la idealurile socialismului și comunismului. Aceasta este, între multe altele, și explicația spiritului revoluționar, aceasta este, în esența sa, și noua calitate a condiției de a fi revoluționar, de a fi comunist. Căci, neîndoielnic, dacă vorbim de o nouă calitate a muncii și a vieții, atunci putem vorbi și de o nouă calitate a comunistului în condițiile altei lupte, cînd baricadele sînt în noi și țin de o cu totul altă strategie și de o cu totul și cu totul altă împrejurare, ele sînt în noi și în ridicare de altitudine, mereu ; convingerile cer de acum și experiență, cer pregătire, știință, competență, hotărire, dăruire, abnegație, devotament. Și pe deasupra iarăși și iar competență, pe deasupra iarăși și iar pregătire, așezarea intereselor țării, ale societății, mai presus decît cele personale. Aceste calități emană prin partid către societate și devin, într-un proces istoric, calități ale întregului popor. Un partid al întregului popor este de aceea partidul comunist și prin el se legitimează de fapt însăși noua calitate moral-politică și socială, unitatea care este un factor decisiv al libertății și independenței.

Abordarea viitorului

Am intrat, aşadar, în cel de-al treilea an al cincinalului actual, continuăm să ne apropiem viitorul din perspectiva căruia, aşa cum se subliniază, totul este să trecem la fapte, la îndeplinirea întocmai a planurilor şi programelor adoptate de Congresul al XIII-lea şi Conferinţa Naţională ale partidului. Ca o pîrghie de echilibru, dar la altitudini noi, superioare, se situează acest an în raport cu experienţa de pînă acum a actualei etape şi în raport de experienţa viitoare. Căci el face într-un fel jumătatea acestui traseu al sporirii factorilor intensivi ai implementării în toate domeniile şi sectoarele de activitate a noului, a cuceririlor înaintate ale ştiinţei şi tehnicii, pentru a ridica neîncetat randamentul muncii, al creaţiei, forţa de autodepăşire după un ritm şi o multitudine de cerinţe în expresia cărora se relevă propriile noastre posibilităţi. Este vorba, în fond, de abordarea sistematică şi concretă a viitorului, de pregătirea continuă a acestuia, dar, dintr-o perspectivă la fel de ne-

cesară şi la fel de importantă, este vorba şi de pregătirea noastră pentru acest viitor, este vorba de necontenita creştere şi afirmare a spiritului revoluţionar creator. „În noua etapă a revoluției, **sublinia secretarul general al partidului,** se cere, în toate domeniile de activitate un şi mai puternic spirit revoluționar, de luptă şi abnegaţie, să se pună pe primul plan înfăptuirea neabătută a principiilor eticii şi echității socialiste. Comuniştii, revoluţionarii trebuie să pună mai presus de toate interesele generale ale societăţii, interesele întregii noastre naţiunii !

Valori de conştiinţă

alorile de conştiinţă politică, morală şi socială au un infinit teren de susţinere în realitatea atotcuprinzătoare, dar ele se regăsesc totodată, intră în raza de acţiune a gîndirii şi activităţii creatoare, sînt un inconfundabil şi mereu viu orizont de aplicare a celor mai înaintate cuceriri ale cunoaşterii umane. Ştiinţa şi cultura dimensionează

azi existenţa creatoare, spiritul patriotic, revoluţionar. Acea lume a certitudinilor care izvorăsc pe baza convingerilor ştiinţifice, a căutărilor, a răspunsurilor care, în ordinea imediată a existenţei, îşi găsesc şi aplicabilitatea practică, servind interesele poporului, ale patriei, scopurile şi mijloacele înfăptuirii planurilor şi programelor dezvoltării noastre pe calea progresului şi civilizaţiei socialiste. Sînt, toate acestea, şi mobiluri scumpe inimii şi conştiinţei româneşti în expresia cărora regăsim, în fiecare început de an, pri lejul de a ne gîndi la înaltul exemplu pe care îl reprezintă activitatea tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu, remarcabilă personalitate politică, deţinînd funcţii importante în partid şi societate, şi prestigios savant de largă recunoaştere internaţională. Sărbătorirea zilei de naştere a prilejuit gînduri şi sentimente de stimă şi preţuire care fac elogiul unei lupte şi munci pline de abnegaţie. Învăţămîntul, ştiinţa şi cultura îi datorează mult, după cum în climatul insuşi al creşterii, al formării pentru muncă şi viaţă a tinerelor generaţii se regăsesc înaltele idei şi concepţii, susţinute de o exemplară activitate practică, prin care contribuţia tovarăşei Elena Ceauşescu se integrează la loc de cinste în atenţia întregii ţări. Spre folosul poporului, al dezvoltării economico-sociale a patriei, în scopul şi la dimensiunea mereu mai înaltă a înfăptuirii programelor şi obiectivelor stabilite de forurile partidului, ale democraţiei noastre socialiste, muncitoreşti-revoluţionare.

Sînt largi şi multiple recunoaşterile internaţionale, ele aparţinînd de însăşi cauza umanistă, generoasă a ştiinţei şi culturii, de transformare a acestora într-o forţă indisolubilă a păcii, a progresului şi civilizaţiei, a înţelegerii şi cooperării între popoare. Şi în acest chip, şi pe această cale, umanismul românesc dobîndeşte în lume certe orizonturi de susţinere. Gînduri înalte, sărbătoreşti, fac şi mai distinctă şi mai puternică angajarea de a spori avuţia materială şi spirituală a poporului, îndeplinind întocmai toate marile cerinţe ale înaintării noastre neabătute spre acel prag optim al progresului şi civilizaţiei care să ne confere în toate imaginea şi atributele unei ţări socialiste medii dezvoltate. Proiectele şi programele duc spre anii nouăzeci dar şi mai departe, spre începutul celui de al treilea mileniu. „Avem hotărîri, planuri şi programe socialiste, care corespund pe deplin bazei materiale, capacităţii creatoare a oamenilor muncii, a întregului popor. Dispunem de tot ce este necesar pentru realizarea lor, spunea tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Conferinţa Naţională a partidului. Acum, hotărîtor este să trecem cu toată fermitatea la activitatea practică, la luarea tuturor măsurilor organizatorice, tehnico-ştiinţifice în vederea înfăptuirii lor". Într-o asemenea ambianţă, cu un asemenea sentiment a păşit ţara în noul an, după o asemenea amplă şi edificatoare imagine se călăuzesc gîndurile şi faptele tuturor. Şi, între toate acestea, fiinţa patriei purtind, ca de fiecare dată, embleme sărbătoreşti.

Puternicul edificiu

Adoptat de Conferinţa Naţională ca program de acţiune, de muncă şi luptă al partidului, al întregului popor, Raportul prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Conferinţa Naţională reafirmă, dezvoltă şi întăreşte principii şi teze ale făuririi societăţii socialiste care se constituie într-un preţios tezaur al gîndirii politice şi sociale contemporane. Atît în latura experienţei practice, cît şi a celei teoretice, într-o amplă perspectivă a realităţii şi după o amplă dialectică a acesteia. Se confirmă ca puterea argumentelor celor mai îndreptăţite, de la etapă la etapă şi într-un continuu proces de creştere, întregul traiect pe care l-am parcurs, pentru ca în anii actualei perioade să ne putem propune programe şi mai îndrăzneţe, riguros gîndite şi urmărite în finalitatea lor esenţială, să ne cerem mai mult şi să învăţăm a ne gîndi munca şi viaţa în consens cu trebuinţele de azi şi de mîine ale societăţii. Pe cît de cuprinzătoare, pe cît de largă şi complexă este problematica înaintării ţării pe treptele mereu mai înalte ale progresului şi civilizaţiei socialiste, pe atîta de largă şi de complexă este aria edificării în om şi pentru om a bogăţiei de idei, de orizonturi culturale şi ştiinţifice, de convingeri înaintate, a bogăţiei sufleteşti prin care se exprimă şi se păstrează însuşi modul de a fi şi a simţi al poporului. Stîlpii de boltă ai unei mari şi neîncetate construcţii se văd astfel tot mai distincţi şi în tot mai armonioasă aşezare la orizont, prin ei se aude şi sunetul clipei prezente şi al celei viitoare. Dar ei anunţă şi chipul tuturor creşterilor din noi şi din lumea împlinirilor noastre, într-o bătălie care e şi rămîne întotdeauna a spiritului revoluţionar creator.

Viaţă istorică

O viaţă istorică au semnificat şi semnifică – prin biografia luptei, a muncii şi gîndirii lor – eroii. O viaţă istorică au dezvoltat şi dezvoltă ei în conştiinţa timpului pe care îl trăiesc la o altă tensiune şi la o altă altitudine decît noi, dincolo de sfera obişnuitului, o viaţă istorică şi întru totul la vederea istoriei s-au însărcinat şi se însărcinează ei să ducă, trăind şi asumîndu-şi timpul enorm, colectiv, ca o apartenenţă la însuşi fondul principal al ideilor şi idealurilor tuturor generaţiilor. Este acesta necontenitul şi înflăcăratul exemplu al celui ce în fruntea destinelor patriei şi ale poporului străbate una dintre cele mai edificatoare şi mai tumultuoase perioade ale contemporaneităţii noastre moral-politice şi sociale, o epocă într-adevăr istorică legată într-atita de puternic de numele, de lupta, de munca şi gîn-

direa sa, încît chiar așa o și numim și ne încredințăm de însuși cugetul viitorului, al posterității care tot astfel o va reține. O epocă prin care ne ilustrăm nu numai pe planul unor aspirații la care ne-au dat dreptul libertatea și independența, ci și înfăptuirii eroice, mărețe, pe măsura acestei libertăți și în lumina acestei independențe. Astfel încît, pe potriva gîndurilor și sentimentelor noastre naționale, în cuprinsul și pe durata întreagă a acestui adevăr, numim un erou : secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Dacă privim istoria trecută și prezentă, vom vedea coincidențe care ele însele pot să spună și spun ceva ce devine temei al unui prodigios și legendar destin. Anul de naștere este anul care va consacra Marea Unire, piscul înalt și cel mai de preț al năzuințelor și împlinirii noastre ca țară și popor, arcul de boltă al ființei naționale. Se împlinesc de atunci șaptezeci de ani. Dar ziua de naștere a președintelui României poartă în vecinătatea ei și datele unui alt eveniment istoric, tot atît de scump inimilor și conștiinței noastre. Unirea, înfăptuirea celei dintîi Uniri. Treaptă cu treaptă, unirea a urcat și s-a înfăptuit în istorie numind cu graiul ei de suflet și de sînge aspirații și împliniri care alcătuiesc marele tezaur ale poporului. Treaptă cu treaptă unirea a urcat și s-a împuternicit ca o coloană a infinitului în inima și cugetul generațiilor, pentru ca tot astfel să se cuprindă și munții și dealurile și cîmpiile aici, iar geografia să poată să însemne și istorie, și politică și morală, totodată, și chip viu, neasemuit, al ideilor și idealurilor noastre naționale.

Două date așadar și amîndouă de naștere, și amîndouă purtînd în semnificația și rezonanța lor istorică, numele și dorul de țară. Două date într-un destin de erou și două date, două înălțătoare evenimente în destinul țării. Aceasta este marea emblemă sărbătorească. Unirea de ieri și unitatea de azi fac prin această emblemă una dintre cele mai înalte și mai înflăcărate dovezi ale unei existențe eroice și tumultuoase. Ele, unirea de ieri și unitatea de azi, sînt, ca atîtea și atîtea alte demne și inconfundabile ctitorii, o operă istorică de dimensiuni într-adevăr epocale. Iar epoca, pe bună și mereu repetată dreptate, se numește cu numele eroului, al ctitorului ei.

Luceafărul

1600 — 1848
PAŞI CĂTRE

Cîteva sute de ani, locuitorii de la Carpaţi şi de la Dunăre, urmaşi ai dacilor romanizaţi, au trăit în state diferite, cu nume diferite, unii stăpîni în ţara lor, alţii subjugaţi în propria lor ţară.

În anul 1600, Mihai Viteazul a unit pentru prima dată într-un singur stat, centralizat, statul mai vechi al Munteniei, pe cel al Moldovei şi pe cel al Transilvaniei. Pentru prima dată toate marile ţinuturi istorice locuite, cultivate şi apărate de români se aflau întrunite sub un singur sceptru românesc. Statul alcătuit de Mihai Viteazul n-a durat pentru că viaţa marelui erou a fost scurtă. Mihai Viteazul a fost asasinat în pămîntul Transilvaniei cucerite şi ţările româneşti, revenite la condiţia de dinainte de Mihai Viteazul, au aşteptat multă vreme unirea firească a românilor într-un stat unitar.

Pînă cînd se va petrece prima Unire, fapta lui Mihai Viteazul a fost un imbold şi un model pentru mulţi urmaşi. Importanţa politică şi militară a blocului celor trei ţări româneşti s-a impus succesorilor lui Mihai, fie din Transilvania, fie din Moldova sau Muntenia. Raporturile de colaborare, de întrajutorare, de alianţă dintre aceste ţări devin la un moment dat atît de importante încît ele constituie împreună un factor politic de prim rang pentru centrul şi răsăritul Europei.

Modelul Daciei vechi a stimulat multe iniţiative. Principi de orizont renascentist au dorit să refacă la Carpaţi hotarul vechiului stat al lui Decebal. Nici o iniţiativă n-a avut an-

vergura celei pe care a luat-o actul unificator al lui Mihai Viteazul, nici-unul dintre aceste proiecte livrești n-a ajuns să semnifice atît de mult pentru români ca Unirea de la 1600.

Generația tinerilor progresiști și revoluționari de la 1848 au preluat de la predecesorii lor mitul Daciei și al Unirii înfăptuită de Mihai. Nicolae Bălcescu a scris o carte nemuritoare despre românii intrați sub domnia viteazului voevod român al Unirii. Din aceste preocupări pentru Unire avea să iasă fraternizarea revoluționarilor moldoveni și munteni cu cei din Transilvania și proiectul unei revoluții unificatoare a tuturor românilor. Revoluția de la 1848 a fost însă sufocată atît în statele românești de la sud și răsări‘ de Carpați, cît și pe pămîntul Transilvaniei.

Unirea a rămas un act al viitorului, care era însă aproape.

La 1859 are loc Unirea Moldovei și a Munteniei sub un domn unic, care este Alexandru Ioan Cuza. A fost un act de mare entuziasm dar și de maturitate politică. Aflată între mai multe puteri europene interesate de controlul

zonei răsăritene, cele două state românești își impun în cele din urmă voința și impun modelul propriu de existență. Ia naștere o Românie care prin simpla ei apariție anunță viitoarea cuprindere în ea a tuturor românilor.

La 1 decembrie 1918, vechile dorințe și proiecte sînt împlinite. În urma unui război catastrofal și ruinător pentru ea, imperiala monarhie aus-

tro-ungară se năruie. Ungaria care încearcă să preia prerogativele imperiale ale Austriei căzute se va prăbuşi şi ea datorită lipsei de realism : popoarele încătuşate de vechiul imperiu doresc să trăiască libere, după propria lor voinţă, propunerile Ungariei însemnînd pentru ele menţinerea în robia din care vor să iasă. Cehii şi slovacii la nord, iugoslavii la sud şi românii la răsărit iau hotărîrea să-şi autodetermine existenţa. Astfel apar statele naţionale ale unor popoare încătuşate de exploatarea imperială a Austro-Ungariei. La Alba Iulia, pe 1 decembrie 1918, 100 000 de români cer, ca reprezentanţi ai întregii Transilvanii, Unirea cu România. În spiritul cel nou al vremii, prin consultarea maselor, s-a produs această Mare Unire care a dat alcătuirea modernă a României în configuraţia aproximativă de astăzi.

Poporul român, oamenii săi de cultură, intelectualii, artiştii au trăit la o mare intensitate problema Unirii, aspectele ei istorice. Numeroase pagini sugestive, semnificative s-au scris despre 1600, despre 1848, despre 1859, despre 1 Decembrie 1918, despre revanşa poporului asuprit de veacuri, care respiră liber într-o ţară liberă după 1918.

Luceafărul 30

1958 — 1988

Primul număr al revistei Luceafărul a apărut pe 15 iulie 1958. Pe 15 iulie 1988 ea împlinește treizeci de ani. Revista a fost editată de Uniunea Scriitorilor la inițiativa unui grup de scriitori care scoteau Tînărul scriitor.

Din Tînărul scriitor se trage Luceafărul.

Primul nume al revistei a fost Miorița.

De la Miorița s-a ajuns la Luceafărul.

Luceafărul a fost numele mai multor reviste românești, cea mai cunoscută fiind Luceafărul budapestan, apoi sibian, apoi bucureștean.

Al patrulea Luceafărul a apărut la Sibiu, unde se retrăsese universitatea clujeană.

La originea revistei postbelice, din 1958, stau nume ca Mihai Beniuc, Mihu Dragomir, Aurel Martin, Aurel Mihale, Haralamb Zincă, Fănuș Neagu și alții.

Luceafărul a avut un director, Mihai Beniuc, și mai mulți redactori șefi, precum : Aurel Mihale, Eugen Barbu, Ștefan Bănulescu, Virgil Teodorescu, Nicolae Dragoș, Nicolae Dan Fruntelată. A avut și mai mulți adjuncți dintre care cităm : Mihu Dragomir, ctitor practic al publicației, Alexandru Oprea, Ion Dodu Bălan, Gh. Achiței, Cezar Baltag, Gh. Tomozei, Fănuș Neagu, Eugen Simion, Adrian Păunescu, Mihai Ungheanu.

Luceafărul a încurajat mulți tineri , publicîndu-i, premiindu-i, susținîndu-le critic cariera. A avut un Cenaclu dinamic „Nicolae Labiș“ și două prelungiri ale acestuia în perioada 1974—1980 și din 1987 încoace.

Scriitorii tipăriți de ea sînt astăzi în manuale sau clasici în devenire.

PROLOG

luceafărul

ÎN ACEST NUMĂR COLABOREAZĂ :

avînt

luceafărul

LUCEAFĂRUL

Luceafărul

Luceafărul

Luceafărul 30

RAMPĂ DE LANSARE A CĂRŢILOR

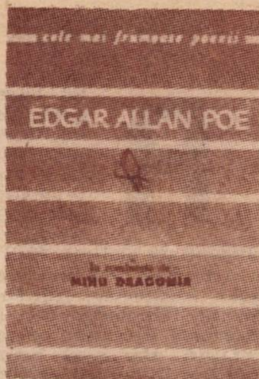
Despre Luceafărul s-a spus că este revista literară a tinerilor. Şi într-adevăr cei care au scos-o mulţi ani la rînd au fost tineri, iar cei tipăriţi de ei, deasemeni tineri. Suflul acestei reviste a fost întotdeauna tineresc, inconformist, polemic, incomodant. De aici au plecat uneori primele salve împotriva inerţiilor şi şabloanelor. Dar ceea ce trebuie subliniat este că Luceafărul a fost o revistă de literatură. Adică o revistă care a tipărit cu precădere literatură, o revistă care se mîndreşte cu literatura pe care a tipărit-o şi susţinut-o. Aceasta a fost caracteristica de temelie a revistei Luceafărul, gloria ei pe care alte reviste au concurat-o fără gîndul victoriei. Alte reviste aveau multă critică literară, multă analiză, ideologie, cum era vecina Gazetă literară, dar mai puţină literatură. Luceafărul a avut şi el paginile lui de critică, dar nu s-a distins prin atitudini sistematice, n-a lansat critici, fiind preocupată întotdeauna de promovarea tinerilor poeţi şi prozatori. De altfel, secţia de critică a revistei Luceafărul a fost într-o continuă improvizaţie, chiar dacă în vîrful revistei străjuiau critici de atitudine, de opinie, de linie fermă. A prevalat creaţia şi puţine reviste pot, după război, suporta comparaţia cu ceea ce a tipărit revista Luceafărul. Nu ştim cîte cărţi de critică au fost scoase din paginile ei, dar numărul cărţilor de poezie şi de proză apărute aici, aproape integral, este impresionant. Multe din ele au fost evenimente literare. Iată cîteva : Prînzul de duminică de **Eugen Barbu**, Fragmentarium de **Ion Lăncrănjan**, Viaţa deocamdată de **Ioan Alexandru**, Cartea de recitire de **Nichita Stănescu**, Singur printre poeţi de **Marin Sorescu**, Ningea în Bărăgan de **Fănuş Neagu**, Iarna bărbaţilor de **Ştefan Bănulescu**, Sufereau împreună de **Ion Băieşu**, Poeme de **Marin Sorescu**, Zoosophia de **Ion Gheorghe**, Eclipsa de soare de **Ion Lăncrănjan**, Cartea cu prieteni şi A doua carte cu prieteni de **Fănuş Neagu**, Respirări de **Nichita Stănescu**, Călătoria de **George Bălăiţă**, Reconstituirea de **Horia Pătraşcu**, Zeii neatenţi de **A. I. Zăinescu**, Scriitori români de azi, II de **Eugen Simion**, La sfîrşitul lecturii de **Alexandru George**, Poeme către mama de **Mircea Micu**, Exactitatea admiraţiei de **Mihai Ungheanu**, Mieii primi şi Ultrasentimente de **Adrian Păunescu**, Utopia de **M.N. Rusu**, Pîinea noastră cea de toate zilele de **Ov.S. Crohmălniceanu**, Scriitori tineri contemporani de **Mircea Iorgulescu**, Oul de **Gheorghe Suciu**, Nu te lăsa niciodată de **S. Pop**, Imposibila întoarcere de **Marin Preda**, Viaţă, poezie de **Zaharia Stancu**, Cînd poeţii erau tineri de **Nicolae Stoian**, Colocvii de **Ilie Purcaru şi Ştefan Bănulescu**, Cîntece de cîmpie de **Ştefan Bănulescu**, şi aşa mai departe.

FILOSOFIA COMPOZIŢIEI

Acesta este un titlu din Edgar Allan Poe, sub care marele poet american explica cum se face un poem. Era de fapt o explicaţie a Corbului. Corbul a fost frumoasa obsesie a multor poeţi români. La o evaluare aproximativă Corbul a fost tradus în româneşte de circa treizeci de ori, de treizeci de autori diferiţi. Fiecare din ei a încercat să reproducă sunetul inconfundabil al marelui poem. Este una din notele definitorii ale literaturii române. Marea competiţie artistică a transpunerii în româneşte a savantului şi artisticului poem Corbul a început încă din secolul trecut.

Unul din spiritele tutelare ale revistei Luceafărul, după cele mai multe mărturii, sufletul noii reviste, a fost şi el fascinat de Edgar Allan Poe. Mihu Dragomir care a croit revista, care a arătat o atît de mare atenţie pentru tineri şi pentru meşteşugul artei poetice era un iubitor al poeziei de speciale ecouri scrisă de Edgar Allan Poe. Lansarea numeroşilor poeţi de către revistă la rubricile de care Mihu Dragomir a răspuns, Dintre sute de catarge şi Steaua fără nume, era prezidată în secret de acest zeu al lirismului modern. Anii poeziei cu teme limitate şi cu reportaje versificate nu erau favorabili unei făţişe predilecţii şi pasiuni Poe. Mihu Dragomir n-a renunţat însă la ea niciodată şi ea a răzbătut în poezia lui.

Tîrziu, prin anii şaizeci, a putut să apară în Cele mai frumoase poezii (Albatros, 1964), un volum de Poezii şi poeme de Edgar Allan Poe, al doilea volum compact după cel tradus de Emil Gulian în 1939 din Edgar Allan Poe. Un vis era astfel transformat în realitate. Traducerile din 1964 sînt rezultatul unei lungi munci de laborator asupra textului englez.

La Luceafărul, Mihu Dragomir înseamnă şi Edgar Allan Poe. Revista tipărea prin 1975 încă două traduceri inedite ale Corbului. Cel care o făcea, Mihai Ungheanu, mergea, fără s-o ştie pe atunci îndeajuns, pe o linie caracterizantă pentru revistă. Mihu Dragomir a iubit Mioriţa, pe Eminescu şi pe Edgar Allan Poe. Suficient pentru a caracteriza o personalitate şi pentru a-i explica munca benedictină la o revistă pentru promovarea scriitorilor tineri.

PRIMA IUBIRE

Există scriitori care scriu la toate revistele. Alţii care se despart de unele pentru altele. Fănuş Neagu a început să scrie la revista Luceafărul. Aici i-a apărut Ningea în Bărăgan. El este acela cu care s-a deschis, după amintirile confraţilor, cenaclul revistei Luceafărul cu această povestire. Era redactor la proză, răspundea plicurilor din ţară, alături de Petru Vintilă, şi, odată, exasperaţi de uriaşa cantitate sosită la redacţie le-au pus pe foc. De a doua zi au luat-o de la capăt : poşta era la fel de ameninţătoare. Revista Luceafărul era o revistă care dădea amatorilor speranţe şi nu numai speranţe.

Volumul Ningea în Bărăgan a apărut în bună măsură în Luceafărul. A fost un debut excepţional, anunţînd un mare povestitor. Fănuş Neagu a confirmat acest debut. A trecut între timp pe la alte publicaţii, la Amfiteatru, ca şef de secţie la proză, o întrupare a generozităţii, a siguranţei de gust, dar şi a dezordinii redacţionale. Cînd i-a apărut Îngerul a strigat, din care cîteva fragmente fuseseră tipărite în Luceafărul, revista i-a închinat o pagină. Cornel Regman, fost şi el luceferist pasager, a scris atunci o cronică în Viaţa românească : „Îngerul a strigat şi critica s-a predat".

Fănuş Neagu a fost şi este un scriitor iubit. Flerul infailibil al publicului preţuieşte ceea ce va rămîne la el fără moarte : superba mînuire a limbii române, literatura lui sărbătorească. Apoi Fănuş Neagu a lucrat în redacţie şi a făcut Poşta redacţiei la proză. Ciudat, n-a reuşit să lanseze decît un prozator, pe Ion Bledea şi acela fără forţă de impact. Şi erau acolo trei prozatori : Ştefan Bănulescu, Fănuş Neagu şi Constantin Ţoiu.

Apoi Fănuş Neagu n-a mai apărut în Luceafărul pentru o vreme. Dar a revenit cu o Carte cu prieteni tipărită număr de număr în revista Luceafărul. A apărut apoi în volum. E o carte de ţinut minte. A scris apoi o A doua carte cu prieteni, cu totul memorabilă, tipărită tot în Luceafărul. Din revistă a luat, pentru a încheia cartea cu el, articolul La marginea literaturii, adevărată profesiune de credinţă şi conştiinţă literară în apărarea memoriei lui Arghezi şi a literaturii române. Cele mai bune pagini ale romanului Scaunul singurătăţii le-a tipărit tot în revista primei iubiri. Şi tot aici sînt inserate paginile suplimentului Dunărea, revista în revistă pe care Fănuş Neagu, ca preşedinte al Cenaclului „Panait Istrati" din Brăila al Uniunii scriitorilor, o face cu lucrările cenacliştilor săi. Este nelipsit de la lucrările actualului Cenaclu Luceafărul. Un exemplu de fidelitate faţă de o revistă, pe care el, şi alţii ca el, o consideră o idee. De la Ningea în Bărăgan pînă la Scaunul singurătăţii e o linie care trece cel mai des prin ograda revistei Luceafărul.

EXPLOZIA LUCEAFĂRULUI

Cînd a venit la Luceafărul, Eugen Barbu trecuse prin paginile revistelor umoristice ca Veselia, prin Fapta lui Mircea Damian, de la care a învățat ceva, prin cenaclul lui E. Lovinescu, fără să stăruie, prin corectură, prin reportaj, prin Tinărul scriitor, unde a tipărit fragmente din Groapa, prin lumea literară care lua atunci o față nouă.

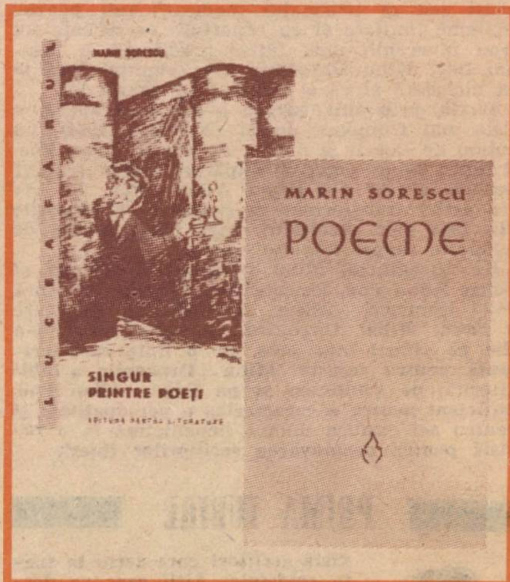
După Groapa Eugen Brabu a venit la Luceafărul. Avea darul de a întoarce totul pe dos, de a isca energii, de a provoca polemici. Știa că nemișcarea este moarte și că literatura română trebuie servită cu devotament, cu respect și iubire pentru limba română și pentru marile ei valori. Nu-i iubea pe făcătorii de literatură ai zilei și nici aceștia nu-l iubeau. Apariția lui în fruntea unei reviste literare este aproape inexplicabilă și norocoasă. Neglijenții au ținut apoi să-și repare greșeala. Dar isprava era făcută. Eugen Barbu definitivase însă opera de pedagog literar a lui Mihu Dragomir : În literatura română intrase pe porțile Luceafărului una din cele mai vitale și fecunde generații literare. În sfirșit, multe se pot spune despre Eugen Barbu, dar ceea ce rămîne este că a iubit literatura română și a dat certificate de lansare unor scriitori care au confirmat. Mulți poeți, dar și prozatori.

Fără gelozii imediate Eugen Barbu a deschis porțile cenaclului „N. Labiș" și ale revistei pentru cei ce se anunțau. I-a primit mai ales pe cei care jurau pe limba română și pe marile ei teme și direcții. Carierele lui Ioan Alexandru, Gheorghe Pituț, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Ileana Mălăncioiu și atîția alți poeți au plecat de aici. Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, Ion Băieșu, Ion Lăncrănjan, Horia Pătrașcu, Gheorghe Suciu și-au tipărit volume întregi în revista Luceafărul. A promovat și critici : le-a cerut decizie și spirit polemic. Selecția lui a făcut dîră, Acesta este Eugen Barbu. Cel care și-a susținut totodată aici și propria lui operă, contestînd-o pe a lui Marin Preda. Aici au apărut pagini din Caietele princepelui, aici a apărut Prînzul de duminică, o carte care a anunțat viitorul modernism al prozei postbelice, aici i-a apărut Măștile lui Goethe. Luceafărul fără Eugen Barbu nu poate fi înțeles integral și nici Eugen Barbu fără Luceafărul. Mai mult decit atît, o întreagă generatie literară și direcția ei se explică în paginile revistei. În totalitate, Eugen Barbu a stat la Luceafărul doar 4 ani.

DESPĂRȚIREA DE TRECUT

Revistei Luceafărul pe vremea lui Eugen Barbu nu-i plăceau încristările. Redactorul șef nu era înțepenit în protocol și nu-i plăcea literatura pe puncte. Ceea ce era fără surpriză, fără șoc il nemulțumea. Literatura închistată a anilor cincizeci, șabloanele și dogmele au fost dinamitate aici mai întii prin valul de literatură vie. Iată de ce a fost preferat aici Fănuș Neagu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Ion Băieșu, Ștefan Bănulescu, mai înainte. Era un mod de a critica literatura și prin producerea altei literaturi. Dar s-au tipărit și texte critice împotriva literaturii șablonarde și dogmatice în revistă, unele semnate chiar de Eugen Barbu. Altele de alții. Era o stare de spirit cu manifestări diverse. De prin 1954 încolo revista adăpostea și un fost student ieșean care trecuse pe la Viața studențească. Avea condei, era sprinten, inteligent și știa să-și facă rîs de anume tabieturi. Scria critică literară și după aceea scria parodii. Așa a intrat în literatură Marin Sorescu în chip de cronicar literar, cu vervă și plasticitate, cu mult simț literar, dar și ca parodist. Parodiile lui au făcut vilvă. Au apărut mai întii în revistă. Autorul știa să înfigă acul ironiei unde trebuia. S-au produs reacții, proteste, semn că tînărul Marin Sorescu executa un oficiu critic bine țintit prin parodiile lui. I-a apărut și cartea Singur printre poeți și a fost pus alături de Gh. Topîrceanu. A fost muncă de o viață să iasă de sub această etichetă și comparație. După aceea, la Luceafărul, Marin Sorescu a scris poeme, le-a citit mai întii în Cenaclul „Nicolae Labiș" ; dar și teatru, unde a devenit „filozof". În istoria revistei stă încrustat numele lui. Luceafărul e îndatorat lui Marin Sorescu, dar și Marin Sorescu Luceafărului. Și la fel de mult lui Eugen Barbu.

ASACHI ÎNTEMEIETORUL

n 1988 se împlinesc 200 de ani de la nașterea lui Gh. Asachi. Istoria literaturii române din perioada antebelică l-a considerat pe Gh. Asachi „părinte al literaturii române". Într-adevăr, Gh. Asachi a fost începător de presă română, de teatru românesc, de poezie lirică nouă, de nuvelă istorică, ca și de grafică modernă pe teme istorice românești. Suficiente titluri de glorie pentru un scriitor. Dar Gh. Asachi nu mai este un scriitor la modă și acest lucru este pînă la un punct firesc. Limba scrierilor lui ține de altă epocă, modelele nuvelelor lui istorice sînt ale unei literaturi străine romanțioase și inactuale, climatul litografiilor lui este creat cu o recuzită străină realităților românești. O impresie de adaptare forțată, de colaj strident, de grefă neizbutită. Efortul scriitorului de a adapta literatura română la speciile literare europene moderne este vizibil. Literatura lui Gh. Asachi este plină de hibrizi, unde aliajul se vede, se simte. Și asta se întîmplă pentru că proporția elementelor care-l compun nu este cea mai fericită. Sînt pași către o sinteză necesară, care nu se realizează întotdeauna. Omul cunoștea străinătatea, fusese școlit în Italia de unde vine cu o cultură și o formație artistică finite. În literatura română, care preferă formele armonioase, echilibrate, literatura lui se va izbi atît de dificultățile începutului, de absența predecesorilor, cît și de această receptivitate direcțională. Baladele și legendele lui Asachi sînt ambițioase și grandioase. El va voi aici reconstituirea mitologiei românești pe spațiu moldovenesc. Este primul care o face cu un echipament literar bine strunit și toate încercările ulterioare de seamă își au aici un punct de raportare. Hașdeu își are și el un înaintaș. După cum și încercările istorice în vers și proză ale lui Dimitrie Bolintineanu trebuie puse în legătură cu ale mai vîrstnicului confrate de la Iași. Vrem să spunem că Gh. Asachi nu este singur în proiectele sale literare. Mai mult decît atît, Gh. Asachi va avea urmași. Apăruse Alexandru Lăpușneanu de C. Negruzzi, cînd Gh. Asachi își începe seria de narațiuni istorice. Dar ceea ce este de reținut, C. Negruzzi are un singur urmaș, pe Alexandru Odobescu, pe cînd maniera romanțioasă a epicii istorice a lui Gh. Asachi este cea care face școală. O întreagă literatură de inspirație istorică lăcrimoasă, sentimentală, fantastă și incredibilă se dezvoltă pe drumul deschis de Asachi. Occidentalizarea cadrului nostru istoric și a psihologiilor, actualizarea lor, sînt trăsăturile pe care le vom regăsi la numeroși autori de proze istorice care au venit după Asachi. Numai că aceștia nu aveau ce avea Gh. Asachi, scriitor născut. Oricît ar fi de incongruente elementele mixte ale povestirilor și nuvelelor asachiene, ele se citesc și astăzi cu sufletul la gură. Gh. Asachi are fantezie epică, ritm, duct verbal, nuvelele lui sînt antrenante și captivante. Paradoxal, dar ele sînt nemuritoare și oricît de sus am pune pe C. Negruzzi, pe Alexandru Odobescu, pe Sadoveanu, locul lui Gh. Asachi nu poate fi scos din literatura română. Tot așa după cum locul lui în istoria artei plastice românești nu poate fi dislocat de nimeni: în materie de litografie pe teme istorice, Gh. Asachi a creat un stil, o direcție, a creat poncifuri. Importanța acestui prolific înaintaș este mai mare decît dorim s-o băgăm de seamă astăzi. Este un desuet? Desigur, dar creația lui este capabilă să ne captiveze și astăzi. Figură inclasabilă, incomodă pentru critici și istorici literari, Gh. Asachi merită sărbătorirea datorată ctitorilor. Reproducem în almanahul nostru o scriere în proză pe care edițiile vechi și noi n-o reproduc. Lopușna, o scriere pentru care Asachi s-a documentat, mergînd la fața locului. Ea ilustrează preocupările, dinamismul și metoda autorului.

LOPUŞNA

Nuvelă istorică de G. ASACHI

Moldova care face parte a Principatelor Unite, nu se întindea în vechime numai de la Marea Neagră spre Nord la Mihăileni unde se mărgineşte cu Imperiul Austriei, ci pînă la Sneatin, frontiera Galiţiei. Astă parte a Moldovei denumită Bucovina a conservat tipul naţional, în ea se află Suceava, vechea Capitală şi scaunul Domniei, monăstirele cele dotate de strămoşi cu scopul de binefacere publică, care se plinesc de guvernul Austriei cu sumele provenite numai din procentele acelor averi. De însemnat este cum astă parte a Moldovei a încăput în imperiul austriac : necontenitele tulburări intestine ale Republicii Polone au nevoit pe Rosia, Prusia şi Austria, în timpul împărăţiei Mariei Teresa, de a împărţi între dînsele Polonia, care număra atunce 20 milioane poloni şi se întindea de la munţii Carpaţi pînă la Marea Baltică. Spre a îndemîna comunicaţia între Galiţia şi Transilvania , Austria a cerut de la turci a-i da din Moldova o hliză de drum. Poarta generoasă, a dat din lucrul ce nu era al ei, a învoit la 1775 a-i da acest drum de comunicaţiune, atunce Austria după exemplul a Didonei *) de Cartago în loc de un asemene simplu drum a luat Bucovina.

Această provincie intitulată de Austria Ducat este cultivată de guvernul ei, care aplică venitul averilor monastireşti în aşezăminte de binefacere şi în edificarea rezidinţei Episcopale cu o manifiscenţă escurială.

***) Didona prinţesa fiica lui Priam, scăpînd din surparea Troiei, a ajuns pe ţărmul Africei unde de la regele indigen a cerut un teren de mărimea unei piele de bou, şi învoindu-se, a tăiat acea piele în şuşeniţe subţiri care le-a întins pe pămînt cuprinzînd un loc unde a pus temelie Cartaginei faimoasa cetate şi prin episodul lui Enea al ei amant pe care a abandonat-o, încît ea din disperaţie în public s-a ars, care scenă s-a ilustrat de Vergiliu în poema sa denumită Eneida.**

Alexandru Lăpuşneanu, după fresca din Mănăstirea Slatina (sec. al XVI-lea)

Astă frumoasă parte a Moldovei a fost în vechime teatrul evenimentelor despre care vom relata acele întîmplate la 1552 sub domnia lui Alexandru Lepușneanu.

La intrarea sa în țară fapte crude au caracterizat începutul Domniei sale. Nefiind el de neamul Dragoșilor a fost nevoit prin o căsătorie a-și procura o dignitate și dinastie [ale] sale, drept aceea s-a însurat cu Rucsandra despre a cărei origine scriitorii au diferite opiniuni.

Miron vrednicul de crezare autoriu, și lista lui Scarlat declara că Rucsandra a fost soră a lui Ilie și Ștefan, și fiică a lui Petru Rareș pe care Alexandru a luat-o de soție care fusese mireasa lui Talge ; el avu cu dînsa doi fii Bogdan și Petru.

Istoricul Brancovitch o numește fiica unui despot adică fiica lui Lazăr Brancovitch din familia marelui Duca de Servia.

Forgatch raportează că prin soția sa, Alexandru era neam cu Zrini a despoțiilor de Tracia. Grațian și Sommer pretind cum că ea a fost greacă și anume că se trage în linie dreaptă de la Eraclizi, Iacob Eraclide amestecă în a lui genealogie toate cu mama Rucsandrei și că soția lui Rareș a fost Serviană (Brancovitch).

Alexandru abia s-a înturnat în Moldova, îndată s-a și supus Sultanului cu îndatorire de tribut. Sultanul deși nu prea plăcută îi era astă declarație, totuși din cauza altor a sale afaceri politice, s-a părut mulțumit deodată, și nu în tîrziu a pus la probă a lui servicii.

Încă în noiemvrie 1552 Sultanul a înconștiințat a sa voință ca Transilvania să se întoarne Isabelei și să se alunge oastea lui Ferdinand al Austriei ; asemene l-a încunoștiințat cum că oastea turcească sub comanda lui Achimed Pașa, și principii Moldovei și țării Muntenești, precum și un corp de tătari sînt însărcinați cu plinirea acestui ordin.

LOPUSNA.

Novelă Istorică de G. Asachi.

Moldova care face parte a Principatelor Unite, nu se întindea în vechime numai de la Marea Neagră spre Nord la Mihaileni unde se mărginește cu Imperiul Austrii, ce până la Sneatin frontiera Galiții. Asta parte a Moldavei denumită Bucovina aŭ conservată tipulă națională, în ea se află Suceava vechea Capitală și scaunul Domnii, monastirele cele dotate de strămoși cu scopă de bine facere publică, care se plinescă de guvernulă Austrii cu somile provenite, numai din procentele acelora averi. De însemnat este cum astă parte a Moldovei a încăput în imperiul austric necontenitele tulburări intestine a republicei Polone aŭ nevoit pe Rosia Prusia și Austria în timpul Împărății Mariea Teresia de a împărți între dânsele Polonia, care numera atunce 20 milioane Poloni, și se întindea de la munții Carpați până la Marea Baltică. Spre a îndemena comunicația între Galiția și Transilvania, Austria aŭ cerut de la Turci a-i da din Moldova o bliză de drum. Poarta generoase, a da din lucrul ce nu era al iei, aŭ învoit la 1775 a-i da acestă

Despre altă parte generalul asutriac Castaldo a voit a se menține în Transilvania atît timp cît va putea. Dar nu tîrziu află de la principii acei noi că ei erau un nemic neîmpăcat, pentru că Alexandru atît dupre ordinul turcesc, cît și dupre dorința regelui de Polonia, fratele Isabelei avea să coopereze alungarea trupelor Ferdinandese din Transilvania. Se pare deci că Castaldo a opus lui Alexandru un contra voievod anume Aron, și a căutat pe acesta, precum pe Radu în țara Muntenească (însă în zadar), a-l instala

a începutul anului 1553, Alexandru a arătat că nu era amic al lui Ferdinand. El a făcut o încurgere în Transilvania de unde între altii a adus mulți prizonieri nobili.

În această epocă s-a tîmplat în Moldova următorul episod al lui Ioan Eraclides. Acest grec era născut în Creta, fiu al unui căpitan de vas, el a dat pe fiul său în Creta spre învățătură împreună cu un individ numit Ermoderu, și pentru că atunce unul numit Iacob care se zicea discendentul Eraclizilor (Ercules) și despot al insulei Samos și Paros a adunat trupe grecești pentru rezbelul ispaniolilor la care au cooperat și trupele Moldovene ; părintele acestuia întru atita îl prețuia încît pe patul morții îl numi de fiu. Pe temeiul acestei declarații, de nou înfiatul a moștenit documentele răposatului, prin care Imperatorul Carol al V pentru serviciile sale, i-a întărit proprietatea acestor insule cu titlul de conte al Imperiului, și drept de a bate moneda, a numi protonotoriați și a încorona poeți.

De atunce el a luat numele și titlurile adoptivului său părinte, rămînînd a continua lui Carol al V serviciile sale. La 1555 după abdicarea lui Carol al V., Iacob părăsi serviciile militare ale Spaniei, în care în o bătălie pierdu cîteva degete a mîinei sale. După multe călătorii ajungînd în Polonia a auzit despre starea Moldovei nemulțumită

Alexandru Lăpuşneanu, după fresca de la Athos ● Tetrapod (sec. al XVI-lea) ● Mănăstirea Bistriţa, turnul de intrare

sub domnia lui Alexandru care era însoţit de Rucsandra drept care a cercat aice a sa furtună ; ajungînd la curtea lui Alexandru se declară de rudă soţiei sale, şi i se nimeri de a fi crezut, învaţă limba moldovenească şi cîştigă amorul boierilor şi a locuitorilor, arătînd la fiecare ocazie compătimire cu acei asupriţi şi făgăduindu-le ajutoriu. Dar chiar astă a lui purtare dădu presupus Domnitorului şi nu trecu un an — despotul se văzu nevoit a fugi în Transilvania. Aice a tipărit o lungă genealogie în care arată că se trage în linie dreaptă de la Hercules şi afin cu Doamna Elena soţia lui Petru Rareş. În Polonia i se nimeri a cîştiga cîţiva magnaţi şi cu transilvăneanul Laschi nemulţumiţi cu învecînatul Alexandru care s-au aliat de a-l pedepsi. Acestea aflînd Alexandru mai mult s-a încruzit asupra boierilor. Încît mulţi din aceştia au emigrat în Transilvania, Alexandru se adresă la poloni şi în urma requiziţiei sale Palatinul de Rosia Roşie cu arma în mînă au respins acea ceată ; Astă întîmplare, în loc de a-l decuraja mai mult încă l-au aprins, şi spre a aduna o armie mai mare au împrumutat de la Laschi 10 000 galbeni.

După ce astă cercare nu s-a nimerit lui Iacob, apoi el s-a adresat la comendantul trupelor lui Ferdinand pe care îl cîştigă, încît ambii au scris la Regele Ferdinand ; astă corespondenţă s-a citit în consiliul secret pentru că Domnitorul Alexandru al Moldovei carele avea relaţie de familie cu celebrul Nicolae Zrini a scris şi a poftit pe Imperator a nu acorda lui Iacob un azil sau ajutoriu. Asupra acestora Ferdinand a răspuns : El va urma datinile vechilor regi a Ungariei cari dau asil familiei Voievozilor Domnitori. În consiliu s-au înţeles că propunerile acestui aventurier erau false despre a lui tragere de familie, şi că ar putea ocaziona rumperea de armistiţie cu Turcii. Forgaşi a adaus

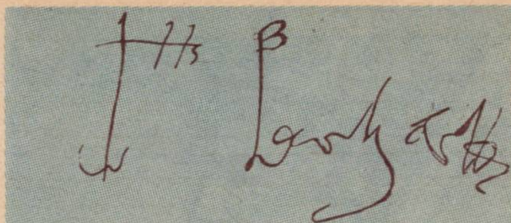

că nu ar strica a sacrifica o sumă de bani pentru cercarea unui rezultat folositoriu, şi asta ca o întreprindere privată, cu toate aceste nu ar trebui pierde din videre drepturile Ungariei asupra acestor Provincii. Ferdinand I s-au unit cu ideea aceasta, a acordat 8 000 fiorini şi libere recrutaţii de voluntiri. Lai şi Laschi au condus acest interes şi spre a înşela opinia publică au proclamat că Iacob a murit îngropîndu-l cu mare ceremonie. Pe lîngă voluntíri se însamnă şi frantuzul Villejus care era destinct în războiul Turcesc : acesta cu 1 600 cavalerie adunaţi au trecut din Ungaria în Moldova peste Carpaţi. Albert Laschi carele au înţeles că expediţia se va nimeri prin luarea măsurilor grabnice au adresat soldaţilor o proclamaţie înpăcată.

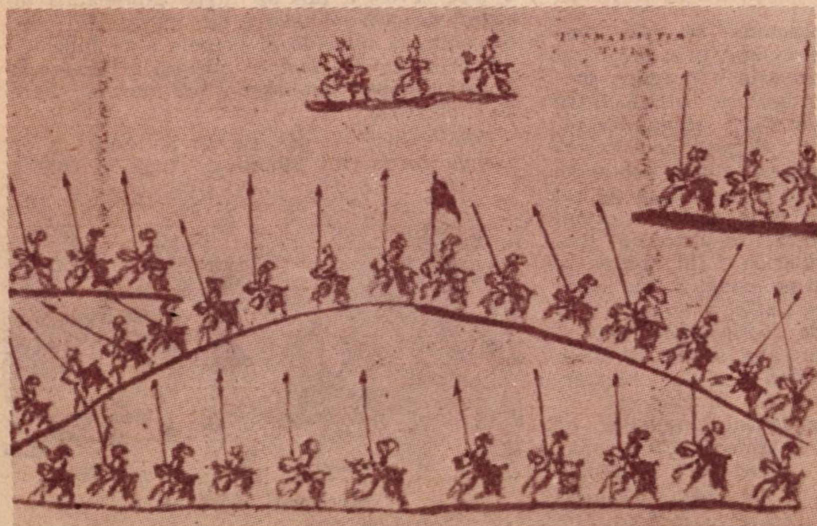
Iacob intrînd în ţară a aşteptat ca mai mulţi congiuraţi să se unească cu el, dar nimene nevinind, poziţia sa se făcu critică pentru că înaintea sa se afla armia aceea puternică a lui Alexandru Lepuşneanu, şi din dosul său, iarăşi, armia Polonă, care ameninţa a-i tăia a lui retragere, bătălia era neapărată, avanguardia Moldoveană comandată de Moţoc fu respinsă. Un ofiţer moldovean care servise la Iacob trecuse la Alexandru şi-i descoperi numărul cel mic a nemicilor.

Despotul pierdu iarăşi curagiul la ajunul lovirei armatei sale, dar Szekeli au hotărît numaidecît bătălia care în asemene caz atîrna şi de noroc, aflînd mai ales că şi Domnitorul ţărei Muntene vine cu arme spre ajutorul lui Alexandru. Sosind trupele la Siret au aflat podul rîului întărit cu tunuri şi cu armia moldoveană. Generalul Szekeli a avut cu generalul Moţoc al lui Alexandru o

Semnătura lui Despot pe un hrisov slavon din 9 mai 1563 ● Ioan Vodă Despot, domn al Moldovei (1561—1563) ● Desen în peniţă din lucrarea lui Despot „Artis militaris libri quator" ● Taler de la Despot (1562)

Semnătura lui Despot pe un document latin din 15 ianuarie 1562

convorbire, după precum se vede prin aceasta că Moţoc s-a cumpărat prin daruri şi sume însemnate şi prin asta a pregătit succesul bătăliei care îndată a urmat. Intru aceasta istoricul Graţian zice : Alexander comisso vix proelio (ad fl : Seretti) acie excessit, et nunquam intermisso cursu usque ad Danubium pervenit cujus cognita fuga reliqui terga verterunt ! ! Cu toate aceste istoricul Miron relatează că Alexandru a adunat trupele împrăştiete unind acele a lui Mircea la Huşi la Prut, aşteptînd pe nemic în bună poziţie. După consiliul de războl s-au hotărît ca toată armia sporită cu 25 000 Moldoveni şi 32 de tunuri de la Suceava aduse să atace pe nemicul. La apropierea acestuia, Alexandru a stricat podul Prutului la Huşi.

Anton Szekeli comendantul Ungurilor au ascuns ale sale tunuri şi arme de foc pe malul Prutului, şi avînd o convorbire cu Moţoc a înşelat şi pe acesta şi pe Turci detunînd fără de veste cu tunurile în Moldoveni şi restabilind podul i-au alungat şi i-au pus pe fugă.

Sultanul Soliman s-a jeluit Imp. Ferdinand pentru instalarea lui Iacob în Moldova, dar acesta a răspuns că asta nu-l priveşte fiind rezultaturi unor harţe de pe marginile ţării. Dar cu toate aceste Turcii au hotărît în viitor a se rezbune. Alexandru a aflat această hotărîre, şi s-a aşezat într-o tabără cu 30 000 soldaţi lîngă Suceava într-un şes. Pe cînd el prin înşelăciune a ales sistemul de apărare, a întărit mai ales un pod peste Siret cu tunuri spre a împiedica trecerea nemicului peste rîu. Iacob Vasile după sfatul practicilor săi generali a pus a se face mai jos de pod un atac ascuns, şi pe cînd Alexandru înşelat a trimis tunuri şi trupe la punctul ameninţat, spaniolii ce erau în serviciul lui Iacob luară cu asalt podul şi tunurile. Trupele lui Iacob au trecut şi cavaleria a atacat cu pistoale, vuietul tunurilor a spăriat caii cavaleriei muntenilor, călărimea munteană a fugit ; poate că şi nu avea plecare a se lupta pentru un tiran. Alexandru a apărat persoana sa cît a putut mai mult dar în urmă văzîndu-se părăsit a scăpat şi el cu fuga. Alexandru prevăzînd rezultatul nefavorabil al bătăliei a fost trimis la Dunăre pe femeia şi copiii săi împreună cu avuţiile sale şi a pregătit pentru dînsul cai şi a mers la Constantinopol pentru a găsi protector şi agiutoriu.

Iacob a pus de s-a zugrăvit astă bătălie şi a expus-o la Suceava în strada tătarilor.

După asta a ordonat la toţi locuitorii să depună armile ; Iacob numi pe Bernovschi Generalul său de cavalerie, Mareşal de curte pe Moţoc, Logofăt Mare pe Stroită, şi de secretar pe Gheorghe de Revelles care era din ai săi unul din acei mai credincioşi. Iacob a găsit în Suceava curtea Domnească desertată, impozitele nu se putè aduna, încît a fost nevoit a lua un mare candelabru de argint de la o mănăstire din munţi, din care s-a stampat monedă şi trupele s-au îndestulat, prin asta i-a fost cu putinţă a trimete la Constantinopoli ambasador cu daruri care au şi efectuat.

Deşi venise ordin de la Sultanul a se alunga Iacob din Moldova. Însă în contra

Mercenari germani

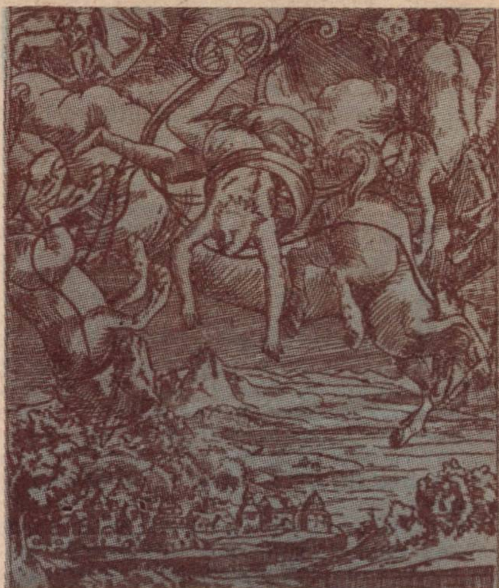
Uciderea lui Despot. Stampă de Alexandru Asachi din „Calendar pentru români pe anul 1870", Iași

așteptărei un turc a adus de la Constantinopol fermanul întărirei și semnele Domniei : un buzdugan, o sabie și un steag. Condiția a fost ca Domnitorul să dee pe an 40 000 galbeni tribut, prin asta se păru întărită domnia lui Iacob.

Anton Szekeli s-a întors cu daruri în patria sa.

Dară astă întăritură turcească avea o rezervă înșelătoare, căci veni un al doilea Ceauș cu ordin de la sultanul ca prințul domnitor să demisioneze pînă la 300 de lăncieri unguri și 300 gardiști pedestri, parte spre a nu împovăra pe locuitori prin sporirea dărilor, parte că un corpus mai mare ar da prepus curtei turcești fiind oastea de prisos, căci despre tătari Sultanul va apăra Moldova. Iacob a comis o mare nechibzuire neînțelegînd că Poarta nu-i va ierta că el nu prin trînsa a ajuns la domnia Moldovei, el în fapt a demisionat trupele.

Asemene și cu Albert Laschi care îi împrumutase 10 000 galbeni pentru care dădu în depozit Cetatea Hotin. Dar armonia dintre Laschi și Alexandru nu a ținut mult, fiindcă Laschi voia în numele Despotului a guverna Moldova lucru ce era în contra dignității lui Iacob. Despotul pentru menținerea disciplinei s-a fost înțeles cu generalii săi ca cel ce ar călca-o fără nici o deosebire s-ar supune certării. Despotul a aplicat această hotărîre pedepsind cu moartea pe chirurgul lui Laschi care comisese un omor, Laschi s-a tînguit asupra acestui caz însă picînd el în dizgrație s-a demisionat și s-a retras în castelul Hotinului. De acolo Laschi șicana pe Despot prin discoperirea lucrurilor neplăcute, și mai ales prin prelungita lui petrecere ar fi putut ruina țara, fiindcă Laschi trama în ascuns cu Hatmanul cazacilor în contra despotului. Despotul a mers să atace pe Laschi la Hotin a căruia comandant i-a închinat cetatea, negăsind nicăieri vreo împotrivire afară de Nistru a cărui ape erau mari

Căderea lui Despot. Stampă din lucrarea lui Sommer : „Vita Jacobi Despote..." (1587)

Macelarea boerilor la festinul Lapuşneanului

şi-l impedica în operaţiile militare. După care a mers la Galaţi Reni şi s-a întors la Suceava.

Prin aceste întreprinderi războlice nu a cîştigat amici, pentru acoperirea cheltuielilor războlului şi sfitarisirea visteriei, a impus un nou impozit cîte un galben de familie, aemene, a cercat a pune o stavilă asupra nerînduielei în materia căsătoriei, fiindcă erau cazuri unde un bărbat avea de la 3—4 femei cu care născuse copii. Astă nerînduială era la munteni aspru pedepsită fiindcă pentru un caz de bigamie însuşi Domnitorul ei trimitea la moarte.

Pe lîngă aceste măsuri a Despotului s-au adăus introducerea din nou cu fondarea şcoalelor subt direcţia germanilor şi numirea străinilor la divanul ţării. Acesta a motivat de a-l cunoaşte enemic de al Ortodoxismului. Iacob a vederat al său scop de a cuprinde Transilvania cu socotinţa că Sigismund ar fi bolnav, dar astă incursie nu i se nimeri căci găsi pe Sigismund sănătos ; pentru şcoala sa a angajat, între alţii, din Saxonia pe Calvinistul Melanchton însă aceştia nu au venit a împărţi soarta unui aventurier, el a fondat la Cotnari o şcoală şi o bibliotecă unde a adunat copii din toate părţile ţării îmbrăcîndu-i pe socoteala sa : asta a fost cel mai frumos act a guvernării sale. El a rînduit a i se face două coroane şi a împrăştiat prin ai lui emisari vorba cum că în ziua Crăciunului i s-ar fi arătat trei îngeri ca mesageri ai domniei sale peste trei ţări, şi în Ziua sfintei Naşteri şi-a aşezat pe cap una din acele trei coroni şi în loc de numele său Iacob s-a numit Ioan, nume iubit în Moldova. Aflînd despre mişcările lui Laschi şi Wischnejenschi a rînduit concentrare de trupe la Hotin, unde merse spre a-i inspecta, însă acolo fu înconjurat de ţărani cari cu propuneri amenințătoare au cerut scăderea dabililor şi moartea lui Bernovschi şi Moţoc. Iacob promiţînd reperaţie a scăpat cu viaţă din mijlocul tumultului. Fabricantul lui Iacob de monedă l-a încunoştiinţat cum că să se păzească de o conjuraţie urzită în contra sa, dar acesta l-a luat în rîs, zicînd că asemenea neîncredere ar servi numai de a-l dezbina de ai săi credincioşi supuşi, mai ales că se ocupă cu pregătirile de nuntă care avea să serbeze cu o tînără damă polonă. Deodată i s-a raportat că un corp de tătari ameninţa a intra în Moldova, asupra aceştei stări Prinţul au trimis trupe ungare şi moldoveni însă în zadar, căci acea ştire a fost numai o alarmă falsă, şi moldovenii îndemnaţi de şefii lor au măcelat în tabere noaptea pe unguri, si cetăţuia Prinţului s-au asediat de către rebeli : acestia pe unde au aflat trupe sau partizani, atît bărbaţi cît şi femei, i-au măcelat fără îndurare ; iar pe cetatea Neamţului ocupată de un căpitan Ioachim Prudentius a apărat-o cu un mic număr cu băr-

„Măcelărirea boierilor la festinul Lăpușneanului" și „Otrăvirea lui Lăpușneanu" — stampe de Alexandru Asachi

băție, și au străbătut cu trei companioni pînă la asediatul său Prinț în Suceava. Multe din femeile partizanilor asediați și mai ales armene care făceau rugăciuni pentru scăparea Despotului, de asemenea, fură ucise.

Încă în cursul asediului conjurații Bernovski, Moțoc și Stroici se consultară pe cine ar putea pune în locul Despotului. Alegerea a căzut asupra lui Tomșa care nu avea nici o însușime extraordinară l-au numit Ștefan, acesta a cerut de la Sigismund ajutoriu și a aflat plecarea sa pentru că și Despotul îl înșelase.

Despotul care cu greu putea menține garnizonul cu speranța că va primi ajutor de la Laschi, neputînd a împăca pe rebeli, mai ales pe pedestrime, aceștia au nevoit pe dînsul la 1563 a ieși din Cetățuie, dar încălicînd Iacob fu abandonat de ai săi și condus înaintea lui Tomșa. Iacob văzîndu-se pierdut a promis de a renunța la domnie și a se închide într-o monastire pe viață. Tomșa însă știind sacrilegiile la care Despotul adusese monastirilor Moldovei s-a înfuriat de astă propunere și mustrîndu-l cu cuvinte batjocoritoare, îl lovi cu buzduganul în cap și îl răsturnă la pămînt după care un tatar îi tăie capul precum și căpitanului său Prudentius și le umplură cu paie. După cîteva oare a sosit un turc Sandșak și au bănuit di ce n-a așteptat ordinul Sultanului pentru pedeapsa Despotului. Aceste au motivat : de a rechema pe Alexandru Lăpușneanu la tronul Moldovei. Așa încheie Despotul cariera sa în al 40-lea an al vieții, și în al 2-lea a domniei sale. Chiar adoptivul său fiu Dimitrie fu iertat, și primit la curtea lui Tomșa și la masă împărți Domnitoriul cu dînsul pîinea în formă de cruce a ospitalității ; cu toate acestea peste cîteva zile fu apucat de călăul care îi tăie narea dreaptă a nasului, fiind că după uzul țării cu asemenea ciuntire nu putea ajunge nici un pretendent la domnie.

A doua domnie a lui Alexandru: 1564 – 1565

Dupre raportul lui Sandșak Sultanul hotărî reașezarea lui Alexandru pe tronul Moldovei, pentru motivuri că acest aspru Domnitoriu ar putea feri țara de a se emancipa de la Sultan. Alexandru a adunat turci și tătari făgăduindu-le a le da țara de jos de pradă, și se aruncă asupra taberei lui Tomșa, însă aceasta se împrăștie precum și boierii în Ucraina, și Tomșa care arăta de a se apăra, și el fugi lăsînd artileria sa pe seama unui curtean și a lui Dimitrie al său fiu adoptiv. Curteanul comendant a artilerie, pentru a se lingușí pe

Pisania Mănăstirii Slatina.

lîngă Alexandru trimise legat pe Dimitrie ca o sfară a răzbunării sale, fiind unul din intimii lui Tomşa. Dar Alexandru nu tîrziu prin fapte a arătat că nimene nu-l întrece în fineţe şi cruzime; el a congediat pe mulţi boieri cu daruri ordonînd a priveghea pe Dimitrie, şi trimiţînd pe ascuns oameni înarmaţi în calea lor, i-a ajuns şi i-a omorît. Pe Dimitrie l-a trimis Alexandru lui Mircea Domnul muntenilor în al cărui post Iacob umbla să-l aşeze. Mircea într-o zi de pompă şi bucurie la curte a rînduit a se aduce pe Dimitrie şi insultîndu-l a ordonat să i se taie capul. Mama lui Mircea la încheierea unui ospăţ mare a pus a se aduce capul tăiat pe un disc pe masa unde l-a umplut de ocări.

Alexandru după ce a lăsat a se prăda ţara de jos de unde 15.000 de suflete s-au tras în sclăvie, şi după ce a congediat corpul turcesc pe carele el îl adusese, s-a aşezat la Suceava, şi trupurile lui Iacob şi Ioachim Prudenţius în saci le-a aninat în spînzirătoare, şi ceru de la Regele Poloniei ca să-i extrădeze pe Tomşa, Moţoc şi pe Stroici, cari scăpase la Leopold. Regele pentru a păstra pacea cu turcii, şi de a se răzbuna de cruziile lui Vischnijvescki n-a împlinit cererea lui Alexandru ce a pus a se taiè capul lor pe piaţa publică la 1564. Către acei rămaşi în ţară boieri se arăta Alexandru la început cu bunăvoinţă, după aceea i invită la un ospăţ, cînd ii se credeau siguri, monstrul a pus de au tăiat capul la toţi acei care odinioară îl răsturnase de pe tron. Pe ofiţerul francez Georgie Revelle ce pitrecea la cetatea Neamţ precum şi pe alţi ofiţeri ai lui Tomşa a rînduit de a se sugruma. După autorul Graţiani se arată cum că pe 30 boieri i-a tăiat de faţă cu un trimes turcesc.

Piatră funerară (sec. al XVI-lea)

Alexandru se ocupă în anul 1564 şi 1565 a restabili în Moldova toate după rînduiala de mai înainte, mănăstirile s-au înturnat iarăşi egumeninilor şi călugărilor. La Bacheu unde începuse a zidi o biserică înaintea fugirei sale din ţară şi care Iacob o prefăcuse în rit protestant, Alexandru a restabilit-o în ritul ortodox stîrpind biblioteca, şi şcoala protestantă care erau menite a introduce religia Calvină în ţară. Dupre Miron, Alexandru a dărîmat toate cetăţile din ţară începute de predecesorul său afară de Hotinul, spre recunoştinţă cum că Polonii l-au sprijinit la nevoi, Moldovenii au prădat Pocuţia, şi tătarii Podolia. Miron istoriază că Alexandru a murit într-un mod extraordinar, el căzuse într-o grea boală şi pentru că însuşi nu credea că va scăpa de moarte adunînd pe episcopi şi pe boieri le-a recomandat pe fiul său de moştean la Domnie, orînduind ca la apropierea morţii s-le să-l îmbrace în haine călugăreşti; în cu sul boalei sale a fost leşinat încît socotindu-l mort l-au îmbrăcat în hainele cerute, şi l-au războtezat, dîndu-i numele de Paisie. După ce se trezi din leşin şi văzîndu-se în haine călugăreşti, a ameninţat că ridicîndu-se de pe boală îi va călugări pe toţi acei care au împlinit asemene faptă. Prin asemene ameninţare toţi boierii s-au spăimîntat şi mai ales Doamna Rucsandra care pentru a feri ţara de noi cruzimi şi calamităţi a dat otravă soţului său Alexandru, şi prin asta a mîntuit Moldova de un tiran a căruia asemine nu s-a dat. El fu îngropat la monastirea Slatina de dînsul fundată.

Mai este de însemnat cum că Alexandru a strămutat capitala ţării de la Suceava la Iaşi.

Aceste evenimente descrise mai sus şi pentru care am întreprins un înadins voiaj cu familia mea în Bucovina, unde la Lopuşna am cules mai multe interesante detaliuri a căreia văzute sau reproduse de pe natură în acest calendar. Lopuşna astăzi nu este alta decît un aşezămînt de băi de apă rece a D. Baron Wasilco de la Berhometu, este de dorit ca pe lîngă frumuseţile naturii ce înconjoară acel loc şi pentru de a se putea aştepta o cură salutară se adauge D. proprietariu şi comoditatea pasagerilor. De aceea am făcut o excursie în cealaltă parte a Bucovinei şi anume la Cernăuca proprietate a Baronului A. Petrino unde se admiră avuţia teritorială şi frumuseţea parcurilor sporite prin antiqua ospitalitate care D-nul şi D-na Petrino ştiu a o aplica cu atîta amiciţie, încît călătoriul de oricare naţionalitate păstrează un dulce suvenir, iar moldoveanul încă şi suspină pentru partea frumoasă a Moldovei care **nu o mai are.**

„ȘTEFANE, MĂRIA TA, TU LA PUTNA NU MAI STA"

M. EMINESCU:

Doină

Doină, doină, cîntec dulce !
Cînd te aud nu m-aș mai duce.
Doină, doină, viers cu foc !
Cînd răsuni eu stau pe loc.
Bate vînt de primăvară,
Eu cînt doina pe afară,
De mă-ngîn cu florile
Și privighetorile.
Vine iarna viscoloasă,
Eu cînt doina-nchis în casă.
De-mi mai mîngîi zilele,
Zilele și nopțile.
Frunza-n codru cît învie,
Doina cînt de voinicie.
Cade frunza-n jos în vale,
Eu cu doina cea de jale.
Doina zic, doina suspin,
Tot cu doina mă mai țin.
Doina cînt, doina șoptesc,
Tot cu doina viețuiesc !

„Poezii populare", V. Alecsandri

Ilustrații de Teodor Bogoi

Doina

Doină, doiniță !
De-aș avea o puiculiță
Cu flori galbene-n cosiță,
Cu flori roșii pe guriță ;

De-aș avea o mindrulică
Cu-ochișori de porumbică
Și cu suflet de voinică ;

De-ș avea o bălăioară
Naltă, veselă, ușoară
Ca un pui de căprioară ;

Face-m-aș privighetoare,
De-aș cinta noaptea-n răcoare
Doina cea desmierdătoare !

★

Doina, doinița !
De-aș avea o pușculiță
Și trei gloanțe în punguliță
Ș-o surioară de bărdiță :

De-aș avea pe gindul meu,
Un cal aprig ca un leu,
Negru ca păcatul greu ;

De-aș avea vreo șapte frați,
Toți ca mine de bărbați
Și pe smei incălecați ;

Face-m-aș un vultur mare
De-aș cinta ziua la soare,
Doina cea de răzbunare !

★

Doină, doiniță !
Și i-aș zice : Mindruliță,
Mă jur pe-astă cruciuliță
Să te țin ca un bădiță !
Și i-aș zice : Voinicele,
Să te-ntreci cu rindunele
Peste dealuri și vilcele !

Și le-aș zice : Șapte frați,
Faceți cruce și jurați
Vii în veci să nu vă dați !

Hai, copii, cu voinicie
Să scăpăm biata moșie
De păgîni și de robie !

Vasile Alecsandri

Doină nouă

De cind eram încă mic
Doina știu și doina zic,
Căci românul cit trăiește
Tot cu Doina se mindrește.
Eu cu Doina mă plătesc
De bir și de boieresc ;
Boii mei cind aud Doină,
Ară țelină și moină,
Și imi seamăn cel ogor,
Cintind Doinele cu dor.
Iar de aud vreo fetiță
Cintind Doina-n poieniță,
Alerg fuga de-o găsesc,
Și de Doină ii vorbesc.
Ea m-ascultă bucuroasă,
Căci ii mindră și frumoasă,
Și-mi zice că m-a iubi,
Dacă Doina i-oi vorbi.
Vă spun drept, orice mi-ați face,
Doina știu și doina-mi place.

Constantin Negruzzi

Doina

Se tinguesc
Tălăngi pe căi
Şi neguri cresc
Din negre văi
Plutind pe munţi...
La Făgădău, la Vadul-Rău,
Sus, la răscruci,
Vin trei haiduci
Pe cai mărunţi...

Grăesc incet...
Un scurt popas —
Şi spre brădet
Pornesc la pas
Cei trei călări...
Sus, peste plai,
Tăcutul crai
Al nopţii reci
Umbrind poteci
Se-nalţă-n zări...

Şi neguri cresc,
S-anină-n crengi ;
Se tinguesc
Şi pling tălăngi
Pe căi pustii...
Se duc uitaţi
Cei trei firtaţi,
Săltind in şa,
plutind aşa
Ca trei stafii...

Dar cind ajung,
La cotituri,
Un chiot lung
Din mii de guri
Dărimă stinci...
Haiducii mei
Doinesc toţi trei ;
Şi clocotesc
Şi hohotesc
Păduri adinci.

Şt. O. Iosif

«La toţi neolatinii doina e autoctonă : la apus — celtică, la răsărit — dacică»

B. P. HASDEU

Doina

Din jalea ce nu vrea
să ştie
De lacrimi,
Din jalea pe care
în suflete tari
resemnarea
Cu ziduri de-aramă
o-nchide ;
Din dorul de clipele
negre
Le dă mingiierea
visărei,
Din dorul ce lacuri
albastre
Prin norii vieţei
deschide,
Duios răsunat-a
odată —
Cind ziua cu
noaptea se-ngina —
Un cintec pe care —
cuprinse
in taina-i pădurea
bătrină.
Iar cintecul trist
ce venea
Pe aripi de păsări
de noapte
Pădurea intreagă-o
făcu
Să plingă cu el
impreună,
Şi-n urmă zburind
mai departe,
Trecu de la munte
la mare,
Trezind pretutindeni
fiorii
Durerilor fără
hotare.

Şi astfel
ajunse-ntr-o zi
Acelaşi cîntec
să-l îngîne
O ţară întreagă
Şi mii
De suflete jalea
să-şi spuie
În glasul ce blind
de răsună
Ascunde-n adîncuri
furtună.
Şi ani după ani se
vor scurge,
Dar cintecul tot va
trăi,
Căci el e durerea
şi visul —
Tovarăşi eterni ai
vieţii —
E jalea senină pe
care
În suflete tari
resemnarea
Cu ziduri de aramă
o-nchide ;
E dorul ce clipele
negre
Le dă mingiierea
visărei ;
E dorul ce lacuri
albastre
Prin norii vieţii
deschid.

Ovid Densusianu

AUTENTICUL

Există teme şi subiecte pe care literatul lumii de astăzi le consideră desuete. Între ele aceea a haiduciei. Adesea cel care le consideră astfel este amator de filme western fără a intui că de fapt fenomenul este acelaşi şi că soluţia literară şi artistică, identică. A-l considera pe primul caduc şi pe al doilea actual este a face injustiţie în cadrul aceluiaşi sistem de valori. Ne referim desigur mai ales la materia propriu-zisă pentru că tratările ei sînt în cele din urmă cele care dau seamă de actualitatea temei. Foiletonul haiducesc a fost la modă în România sfirşitului de secol XIX, fără a fi un fenomen local. Asemenea teme şi tratări epice puteau fi întîlnite şi în alte ţări ale Europei în aceeaşi vreme. Răspîndirea şi preţuirea literaturii cu haiduci era deci un fenomen sincron, chiar dacă motivaţiile lui interne erau altele decît aiurea. Literatura cu haiduci a propagat figura de excepţie a celui care se revoltă împotriva unei inechităţi sociale, reuşind să se distingă atît prin împărţirea binelui şi pedepsirea răului, cît şi prin iscusinţa cu care-şi dejoacă urmăritorii şi-şi domină adversarii. Haiducul are mijlocul de locomoţie al timpului său şi armele aceluiaşi timp, înfrăţindu-se cu asupriţii momentului, din care-şi recrutează fîrtaţi. Modelul nu este, de altfel, deloc local, ci universal, îşi are aparent punctul de plecare în romantism şi apare în faze care nu-s deloc romantice după aceea. În fond, este un model peren. Haiducul este un cavaler şi esenţial el corespunde eroului din literatura cavalerească a Evului Mediu. În spatele tuturor acestor călăreţi ai dreptăţii din literatura europeană şi americană stă acest model al cavalerilor Mesei Rotunde. Ce se întîmplă în Winettou ? Cum se poartă personajele romanelor lui Karl May ? Identificăm uşor în spatele carnaţiei epice modelul cavaleresc. Ce se întîmplă în Cneazul Serebreanii de Alexei Tolstoi ? Cum se poartă aici făcătorii dreptăţii ? Este acelaşi motiv şi aceeaşi tratare literară. Înlăturînd aspectele de suprafaţă ajungem la un tip de literatură universală cu variante locale. De tip cavaleresc, adaptată la condiţiile locului şi timpului, este şi literatura românească cu haiduci. Ea şi-a avut succesul ei şi a pierit fără urmări importante, deşi au fost prozatori, ca Sadoveanu, care i-au prelungit existenţa în versiuni moderne subtile, şi nu numai Sadoveanu. Generaţia lui a fost hrănită cu spirit haiducesc sau panduresc şi efectele acestor lecturi se văd atît la Sadoveanu, cît şi la Gala Galaction, la Panait Istrati şi alţii.

Istoria lui IANCU JIANU SCRISĂ DE TREI AUTORI

IANCU JIANU

Întrebarea pe care o punem : mai este astăzi posibilă o literatură cu haiduci ? Teoretic ea este posibilă şi chiar necesară. Pentru a fi mai expliciţi trebuie spus că fenomenul a fost de mari proporţii în lumea românească avînd funcţiuni sociale complexe ceea ce impune o tratare pe măsură. Această tratare se cuvine să fie în egală măsură ştiinţifică şi literară. Studierea fenomenului s-a făcut în satisfăcătoare măsură în istoria şi sociologia românească, faţă de sîrbi unde D. Popovici scria o carte despre Haiducime în paralel cu una despre Aromâni, ceea ce impune, desigur, analiza lui aprofundată. Faptul că multe din aceste mişcări sociale se topesc în revoluţia pandurilor de la 1821 dă un plus de interes istoriei haiduciei la români, care se confundă şi în acelaşi timp se distinge în mişcarea haiducească din sudul Dunării. A doua motivaţie vine din insuficienţa artistică a literaturii cu haiduci scrisă în româneşte. Literatura română nu posedă nici o carte memorabilă inspirată de aceste figuri justiţiare ale trecutului, prezentate, altfel, în epica de mici dimensiuni, fie ea baladă populară, fie povestire sau nuvelă, fie pagină de memoriu.

Stereotipia, simplificarea acestor figuri istorice puternice a dus neîndoielnic la compromiterea temei. A o repune în drepturi înseamnă a ne întoarce la sursele ei primare.

Iancu Jianu a intrat în cîntecul popular, în naraţiunea folclorică, a fost chiar eroul unui interesant roman, Haiducul, de Bucura Dumbravă, care clădise dipticul : Haiducul şi Pandurul. Dar şi această figură intrată adînc în memoria colectivă a fost prezentată în linii simplificate. Oferim în paginile almanahului nostru un contact direct cu trei izvoare fundamentale privindu-l pe Iancu Jianu necontrafăcut, descris de oameni care fie că l-au cunoscut, fie că aveau informaţii din mediul cel mai apropiat acestuia. Ele sînt urmate de o încercare de a stabili pe baze documentare legătura dintre Iancu Jianu şi Tudor Vladimirescu. Aşezîndu-le cap la cap, într-o succesiune densă, de aspect pe alocuri contradictoriu, intenţionăm să oferim un personaj mai viu şi mai complex decît ni l-a oferit schema legendei populare şi a romanului haiducesc de tipul N. D. Popescu. Plasat în cadrul psihologiei specifice, a climatului social bine desemnat, a problematicii istorice caracteristice, Iancu Jianu are o altă concreteţe şi se sustrage şabloanelor şi stereotipelor. E un fel de a arăta că această temă departe de a-şi fi sleit posibilităţile, rămîne o temă deschisă aşteptîndu-şi scriitorii adevăraţi.

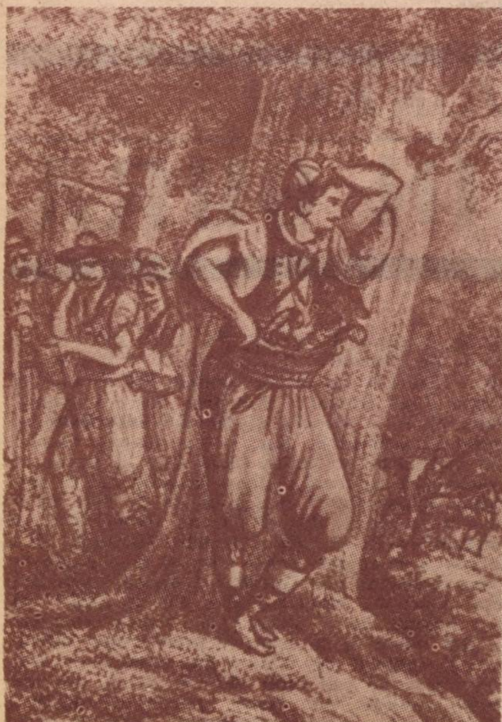
DINCĂ IZVORANU

DIN GURĂ IN GURĂ

La 1819 un prieten din mahalaua noastră Lucaci a cumpărat huzmetul [1]) dijmăritului din judeţul Oltului ; cu el am mers şi eu la Slatina ca slujbaş. Ajungînd în Slatina, am găsit un prieten al meu, Alecu Brătăşianu, ce era grămătic al ispravnicului Chiţescu ; de cîtăva vreme murise tata lui Alecu Isvoranu din Slatina, şi-i rămăsese o stare destul de bună ; era în vîrstă ca de 23 de ani, şi ţinea masă deschisă, avînd totdeauna lăutari. Brătăşeanul mergea de mînca la dînsul, m-a luat şi pe mine, şi m-a făcut cunoscut lui Isvoranu ; şi mergeam de mîncam totdeauna la el. Alecu Isvoranu într-o zi ne zise : „astăzi mîncăm mai tîrziu, căci aştept pe văru-meu Iancu Jianu să vie să mănînce la mine." Nu trecu mult şi ne uitam pe fereastră, pe drumul ce venea de la Olt ; văzurăm pe Jianu venind călare cu doi feciori după dînsul ; citeşitrei erau înarmaţi. Jianu purta o pereche de pistoale îmbrăcate cu argint şi suflate cu aur, şi un iatagan asemenea îmbrăcat în argint. Ajunseră în curte şi descălecară la scară ; Jianu se urcă sus la noi, scoase pistoalele şi iataganul de la brîu şi le puse pe o masă. Şezînd dar de vorbă, pînă să mergem la masă, văzui buzele Jianului, şi a de sus şi a de jos, negre ; trăsei la o parte pe Alecu Isvoranu şi-l întrebai : „de ce-i sînt buzele negre ?". Isvoranu îmi zise : „taci ! să nu-l întrebi, că se supără." În sfîrşit trecurăm în altă odaie şi şezurăm la masă ; noi mîncarăm şi lăutarii ne cînta ; căci atunci în Slatina erau cei mai buni lăutari. Pe la sfîrşitul mesei, auzirăm pe Jianu zicînd lăutarilor : „cîntaţi, mă, cîntecul Jianului." Lăutarii începură să cînte ; începu şi Jianu să cînte din

[1]) Huzmetul era dijmăritul de porci şi de stupi.

gură. Se isprăvi masa, se duseră şi lăutarii să mănînce şi ei ; atunci Alecu întrebă pe Jianu : „mă, vere, pentru ce-ţi sînt buzele negre ?". El oftă şi zise : „Cînd mă băteam cu poterele, rupeam fişicurile cu gura şi fiindu-mi buzele plesnite de frig şi vînt, mi-a intrat iarba de puşcă în buze şi am rămas cu ele negre." Isvoranu-i zise : „niciodată, vere, nu mi-ai spus ce te-a silit să ieşi în haiducie ?". Jianu zise: «Să vă spui întîmplările mele : muri tată-meu, şi ne rămase o stare destul de bună, la trei fraţi ; eu eram cel mai mic, fraţii mei nu-mi dau de cheltuială pe cît vream eu ; trecu cîtăva vreme şi mă făcui zapciu într-o plasă, pe unde erau moşiile noastre ; dar de la un zapciu ce puteai să cîştigi atunci ? Leafă era 15 lei pe lună, şi aceia ţi-i lua ispravnicul. Zapciul nu se folosea cu alt nimic decît cu gloabele ce le lua de pe la locuitorii ce se certau între dînşii ; atunci îmi făcui o ceată de haiduci din ţiganii noştri, eu ca zapciu aflam care din arendaşi avea bani, mă duceam noaptea şi-l călcam, şi-i luam banii ; a doua zi îmi venea răspuns că la cutare sat s-a călcat cutare negustor de către hoţi ; eu, ca zapciu, mă duceam şi cercetam şi înştiinţam pe ispravnic ; cu chipul acesta am haiducit aproape un an ; din banii ce luam, dam jumătate cetaşilor mei şi jumătate-i opream eu. Aflu într-o zi că la un sat un popă are o sumă de bani ; string ceata şi le spun că desearā să fie adunaţi în cutare loc ; şi eu am rămas noaptea la un sat alăturea cu popa. Culcîndu-mă în grădină, am aşteptat pînă cînd a adormit toţi ai gazdei, m-am sculat în urmă, m-am îmbrăcat, şi luîndu-mi armele am mers şi am călcat pe acel popă şi i-am luat banii ; dar pe lîngă bani, i-am luat

Haiduc stînd la pîndă în codru

şi un ghiozdan de piele roşie cu mai multe hîrtii într-însul ; am venit la gazdă şi m-am culcat ; şi ghiozdanul l-am pus sub perina capului meu. La ziuă m-am sculat şi mi-a venit ştirea de călcarea popii, şi ducîndu-mă acolo am uitat ghiozdanul sub perină. Gazda, viind să ridice calabalîcul, a găsit ghiozdanul, şi l-a luat la ea. Popa zicea că nu-i pare atîta rău de banii ce i s-au luat, cît îi pare rău de ghiozdan ; căci avea într-însul zapise de bani, care zapise nu le ajută hoţilor întru nimic. Vorba ghiozdanului ajunse şi în satul vecin, cum că se găsise sub perina zapciului ; femeia îi arătă bărbatului, zicînd că ea găsise un asemenea ghiozdan roşu sub perina zapciului. Bărbatul merse la pîrcălab şi-i spuse unde l-a găsit ; pîrcălabul, luînd ghiozdanul se duse la popă şi-l întrebă, dacă este acel ghiozdan al lui, spunîndu-i unde l-a găsit. Popa scoase zapisele ; şi spre dovadă le arătă pîrcălabului.

Ştirea ajunse şi la ispravnici, şi se dete pe faţă că haiducul este Iancu Jianu. Ispravnicii n-aveau pe cine să trimită să-l prindă, căci nu îndrăzneau ; ci scrise prin ştafetă la Bucureşti lui Vodă Caragea. Caragea porni pe Sărdarul Iamandi cu 40 arnăuţi ca să-l prindă ; un prieten al meu din cancelaria isprăvnicatului mă înştiinţă de toate acestea ; şi-mi zicea că de vor fi adevărate, să mă păzesc. Trecură cîteva zile la mijloc şi plecai de la un sat ca să mă duc la alt sat numai cu un slujitor după mine ; văzui că venea dinspre Bucureşti acea ceată de arnăuţi care-mi strigară să stau, eu zisei slujitorului să se întoarcă înapoi şi puind scări calului, apucai şi intrai în pădure. Arnăuţii se luară după mine ; dar eu, cunoscînd potecile, mă făcui nevăzut în ochii lor ; atunci strînsei ceata mea de 12 inşi, toţi bine înarmaţi şi începui haiducia pe faţă ; mă băteam cu poterele totdeauna şi nu puteau să-mi facă nimic. Circu Sărdar Iamandi se ţinea necontenit cu arnăuţii lui după mine ; m-am bătut cu dînşii în cîteva rînduri. Iamandi, văzînd că cu arma în mînă nu mă poate prinde, îmi scrise o scrisoare, prin care îmi zicea că să mă închin lui, şi el va merge cu mine la Bucureşti şi va ruga pe Măria Sa Vodă să mă ierte ; şi se jură pe copiii lui că se va ţine de vorbă. În sfîrşit se apropia iarna. Iamandi nu înceta de a-mi scrie ; şi cu jurămînt mă încredinţa că mă va scăpa ; aşadar, mă hotărîi ca să mă închin lui Iamandi ; mă şi închinai. Iamandi mă întrebă de doi haiduci vechi, dacă ştiu unde sînt ? Eu îi spusei că sînt în satul turcesc de la Turnu-Măgurele ; îmi zise : nu i-om putea prinde, Jiene, căci au bani mulţi ; eu îi răspunsei că pot ; şi-mi dete vreo 10 arnăuţi, şi plecai la Turnu-Măgurele ; şi mersei noaptea la casa unde erau acei doi haiduci şi prinzîndu-i le legai gurile să nu strige ; şi cu grabă fugirăm călări din Măgurele ; îi adusei şi-i dădui în mîna lui Iamandi. Iamandi puse să-i căznească, ca să mărturisească banii ce au ; haiducii ziceau : că nu mai au, i-au cheltuit toţi. Am văzut atunci o cruzime a lui Iamandi de care mă cutremur a o spune : aduse doi bolovani de sare, puse pe unul cu picioarele pe bolovan şi cu celălalt bolovan îi zdrobi picioarele, de i le făcu praf, cînd îşi dete şi

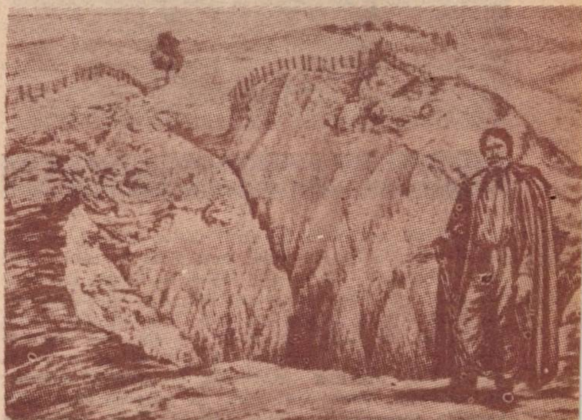

sfirşitul. Tot asemenea sfirşit avu şi celălalt. M-am căit foarte şi mă căiesc şi astăzi de fapta care am făcut-o. Plecai cu Iamandi împreună, şi venirăm la Bucureşti; Dar în loc să mă ierte, Caragea mă trimise la Ocna Telega cu poruncă să mă ţie în ocnă; mă duseră şi mă băgară în ocnă; fraţii mei cei doi alergară pe la mai mulţi boieri ca să mă scape; dar toate fuseră în zadar. Veniră dar la ocnă, şi prin bani înduplecară pe Cămăraşii ocnei ca să mă scoaţă din ocnă, şi să-mi orînduiască doi arnăuţi de pază cu cheltuiala lor. Cămăraşii îmi orînduiră pe arnăuţi, care şedeau cu mine, şi-mi deteră o odaie cu aşternut, unde mă culcam; şi un arnăut dormea la dreapta mea şi altul la stînga, de mă păzeau; începură apoi cămăraşii să mă cheme la masă la ei; petreceam şi ziua şi seara pînă la o vreme, şi după aceea veneam de mă culcam în odaie între arnăuţi.

Veni Crăciunul, şi petrecui carnavalul cu cămăraşii şi cu boiernaşii de-acolo pe la mesele lor, pînă la lăsata secului; toţi îmi luaseră credinţa. În seara de lăsata secului, petrecurăm bînd şi mîncînd, pînă noaptea, că eu mă făceam că beau, dar mă păzeam; mă sculam de la masă, luam bucate şi vin şi mă duceam de dădeam arnăuţilor, încît arnăuţii se îmbătaseră; plecarăm dar să ne culcăm; venii la odaie, făcîndu-mă că sînt beat; mă trîntii în pat îmbrăcat, şi cu tătarca pe mine, şi mă făcui că am adormit. Arnăuţii se culcară şi ei, pe dată adormiră; toţi în curtea ocnei dormeau; mă sculai şi-mi alesei o pereche de pistoale de-ale arnăuţilor, ce erau puse în cui; încinsei un şileaf şi-mi pusei pistoalele în brîu şi iataganul; îmi luai şi o puşcă; luai şi cîteva testele de fişicuri şi le pusei prin buzunare; ieşii din casă în curte; şi ieşii din curte afară; şi apucai drumul pe jos spre ţara mea. Se făcuse ziuă bine, mă depărtasem de ocnă destul; în drum întîlnesc un popă călare pe un cal şarg, un cal foarte bun; popa se apropie de

Boier şi jupiniţe din Ţara Românească (începutul sec. XIX) ● Gura „ocnei părăsite" de la Telega şi un haiduc osîndit în lanţuri (stampă de epocă)

mine şi-mi dete bună dimineaţa; eu îi mulţumii; mă întrebă popa „de ce mă duc pe jos ?" îi răspunsei: că dormind astă-noapte la cutare han, mi-a murit calul şi mă duc pînă unde oi găsi la vreun sat să-mi cumpăr un cal. Popa îmi zise: „să-ţi vînz eu, boierule, pe-al meu". „Prea bine, părinte! dar du-te să văz cum umblă". Popa se duse cîtva, şi se întoarse înapoi; îi zisei: „părinte descalecă, ca să încalic şi eu să văz cum umblă calul". Popa descălecă, încălecai eu, — plecai şi mă depărtai de popa cam mult, popa strigă: „boierule, întoarce-te"; Eu îi răspunsei: „mergi sănătos părinte!" Şi-mi luai drumul. Mergeam ziua, şi noaptea rămîneam la cîte un sat, pînă ce ajunsei şi trecui Oltul şi venii la moşia noas-

Stăncuța, iubita lui Iancu Jianu

tră, și mă ascunsei la unul dintr-ai mei. Strînsei 2 cete și 24 de aleși cetași de-ai mei ; toți bine înarmați, și trecui Oltul și venii de călcai ocna Telega ; legai pe toți din ocnă, slobozii burduful și scosei pe toți haiducii din ocnă, și plecai cu dînșii pînă la un loc. Un haiduc vestit ce-i zicea Iabraș, strînse și el o ceată de-ai lui, plecînd împreună și trecînd Oltul ; iar ceilalți, scoși din ocnă, se împrăștiară care încotro văzură cu ochii. Iabraș și cu mine ne făcurăm 2 cete de haiduci și împreună ne băteam cu poterele, în cit nu avea ce să ne facă ; în multe rînduri am bătut pe Circ-Serdar Iamandi. Iamandi începu să scrie lui Iabraș ca să se închine ; și iarăși cu jurămînt ca să-l scape, și să-i dea slobozenie ; Iabraș îmi arătă scrisoarea ; eu îi zisei : „nu te încrede lui Circ-Serdar, că este un tîlhar", dar toate povețele mele fuseră zadarnice.

După cîtva timp, Iabraș se închină cu ceata lui Iamandi ; atunci eu mă îngrijorai foarte tare ; căci Iabraș îmi cunoștea cotiturile ce le aveam prin pădure ; fusei silit să-mi desfac ceata și să mă ascund la o gazdă a mea. Iamandi, văzînd că nu mă mai simți nicăieri, plecă cu Iabraș și se duseră la Calafat ; traseră în gazdă la cămărașii de sate, ce erau acolo. Curtea cămărașiei era închisă cu gard și acoperită cu mărăcini. Într-o zi, zise lui Iabraș : „Am auzit, Iabrașule, că știi să joci giret bine". El îi răspunse că știe ; ieșiră dară să joace giret în curtea cămărășiei. Arnăuții lui Iamandi erau porunciți de dînsul că, în jocul cu giretul să-i omoare pe toți ; precum se și făcu, zicînd că Iabraș cu ceata lui a vrut să fugă, și de-aceea i-a omorît ; dar mai mult i-a omorît fiindcă aveau bani. Capul lui Iabraș și mîna dreaptă, unde era fără un deget, le trimise la București ; și la pușcărie le înfipse afară în curte la vederea tuturor, pe care le-am văzut și eu. Eu, precum am zis, mă ascunsesem ; auzind dar de moartea lui Iabraș, de care mă temeam, îmi strînsei ceata și ieșii iarăși în haiducie. În sfîrșit, se apropia iarna ; și desființai ceata, și mersei de mă ascunsei la o vie a noastră, unde aveam un țigan vier foarte credincios. În fundul viei, într-un șanț, a dus vierul un lin de călcat struguri și l-a pus cu fața în jos, și dedesupt mi-a așternut fîn și un covor, unde mă așezam acolo de dormeam ; și vierul îmi aducea cele trebuincioase ale mîncării. Am petrecut toată iarna sub acel lin ; Iamandi totdeauna cu arnăuții lui veni și cercetă de mine ; mă căuta pe la vie prin pod ; dar acolo în șanț nu mă găsea, fiindcă era acoperit cu mărăcini, și linul nu se vedea. Se lăsase sec de postul Paștelui. Iamandi vine în sat cu Arnăuții lui ; doi din Arnăuți se urcă la vie, cercetează pe vier, mă caută prin toate părțile și nu mă găsește, ninsese în seara de lăsatul secului ; vierul îmi tăiase în săptămîna mare o găină, mi-o gătise și mi-o aduse să mănînc ; Arnăuții, ce mă căutau, văd sîngele proaspăt pe zăpadă; întrebară pe vier : că ce sînge este ăla ? El le răspunse că o găină, vrînd să moară, a tăiat-o. Arnăuții îl apucară, ca să spuie că unde este găina așa tăiată ? Vierul le zise : că cine știe ce s-a făcut. Atunci îl legară și începură să-l căznească de moarte ; vierul răbdă pe cît putu torturele ce-i făceau ; dar în cele din urmă nemaiputînd, mă spuseră lor. În vremea aceea mai veniseră vreo 3—4 arnăuți la vie ; și cu toții veniră de mă scoaseră de unde eram ; și legîndu-mă, cu mîinile dindărăt, îmi puseră tătarca pe deasupra și mă scoborîră în vale, aducîndu-mă la Circ-Serdar. Circ-Serdarul porunci de mă deslegă și mă băgă în fiare la picioare, și-mi puse la mîini cătușe ; aduseră 2 cărucioare de poștă ; într-o căruță se puse un arnăut la spate, și pe mine mă puse dinainte cu fața spre cai ; și în cealaltă intrară 2 arnăuți, și m-aduseră la București în Curte la Vodă Caragea, ce ședea in casele lui Grigore Ghica Vodă, după podul Mogoșoaiei, căci palatul din dealul Spirii, în zilele lui Caragea, arsese. La poarta Curții era un șir de odăi unde ședeau arnăuții lui Vodă ; acolo mă deteră jos, și mă luară arnăuții domnești sub pază. Frații mei auzind de prinderea mea, veniră la București, și prin bani umblau să-mi scape viața ; dar nu era cu putință. Atunci începură să mijlocească la o fată, ce era la Doamnă, ca să mă ceară de bărbat [2]). Fata primi, veni și se înțelese cu mine, îi făgăduii că luîndu-mă de bărbat, îi jur că nu voi mai pune mîna pe armă ; fata merse și îngenunche înaintea Doamnei și se rugă că vrea să mă ia de bărbat, numai să mă ierte. Doamna se înduplecă ; și pînă cînd să se facă toate astea, Caragea mă osîndi la spînzurătoare ; mă și dete pe mîna armașului al II-lea ca să mă ducă să mă spîn-

[2]) În vremea aceea era o lege că dacă o fată cerea de bărbat vreun flăcău care să fi fost cît de vinovat, îl ierta și-l și însura cu dînsa.

zure. Doamna și cu fata alergară la Vodă, ce era pe tron, de judeca pricini, îngenuncheară pe treptele tronului și-l arugară pe Domnu să mă ierte ; Vodă le zise : „că este prea tîrziu ! poate că l-o fi și spînzurat !". Doamna ceru un bilet de la Măria Sa, pe norocul fetei ; Vodă scrise iertarea lui pe hîrtie, și o dete Doamnei. Doamna chemă un arnăut călare și-i porunci ca în goana calului, cît va putea, să fie cu porunca ; Arnăutul porni ; și din norocirea mea, pe cînd mă și urcase pe scară cu ștreangul de gît, se ivi arnăutul strigînd : „Stați !". Lumea ce venise să mă vadă, se dete la o parte ; și arnăutul ajunse și dete porunca în mîna armașului ; atunci mă dete jos după scară, îmi luă ștreangul de la gît și mă duseră iarăși la Curtea Domnească, unde peste două zile după ce mă spălai, mă curățai, îmbrăcai haine curate, ce-mi aduseseră frații, și mă înfățișai înaintea lui Caragea. Caragea îmi zise : „Lasă-te de haiducie, Jiene". Jurai înaintea Măriei-Sale că mîna pe arme nu voi mai pune cît voi trăi ; cînd atunci mă îmbrăcă și căftăni ; și mă logodi cu fata și mă și cunună cu dînsa, făcîndu-mi și nuntă boierească ; și venii acasă la mine cu fata cu care trăiesc și pînă astăzi.»

Răsplata ce a luat Cîrc-Serdar

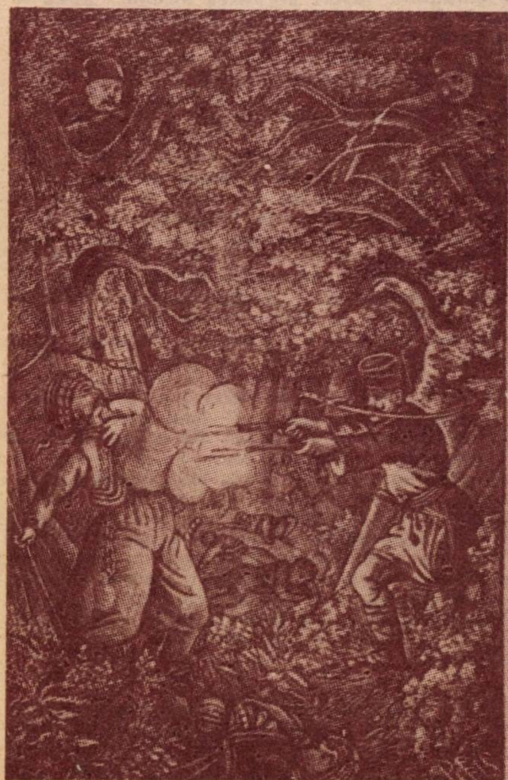
La 1821, cînd cu Zavera lui Ipsilant, intrase și Iamandi cu vreo 200 de arnăuți la Ipsilant. După sfărîmarea Zaverei de către turci, Iamandi se închisese în Mănăstirea Cozia, în drumul Ciinenilor ; dinaintea Mănăstirii este un șanț adînc, prin care curg apele din munte în Olt ; deasupra cărui șanț este un pod de lemn pe unde trec trăsurile. Iamandi stricase podul și se baricadase dincolo de șanț și se bătea cu turcii. Arnăuții aduseseră două poduri umblătoare după Olt, și le legaseră din dosul mănăstirii ; și turcii nu puteau să-i facă nimic, dar fiindcă se strînseseră turci mulți, sătenii nemaiputînd suferi greutatea turcilor, luară o sumă de turci și-i trecură peste munți pe potecile ce le cunoșteau ei, și apucară pe arnăuți de pe toate părțile ; atunci arnăuții, o seamă dintr-înșii, intrară în acele 2 poduri și trecură Oltul de cealaltă parte. Unul din poduri fiind încărcat cu mai mulți arnăuți, se scufundă în apă, din care mulți s-au înecat ; iar alții au scăpat ; și luînd drumul au trecut în Sibiu. Iamandi s-a ținut închis la mănăstire cîteva zile, dar în cele din urmă a trebuit să se supună pentru că isprăvise cele trebuincioase de hrană. Iamandi era cu nevasta și cu 2 băieți, unul de 12 și altul ca de 14 ; și puindu-i turcii într-o căruță brașovenească, i-au trimis în București la kehaia-bei ; și din București kehaia-bei i-a trimis la Mehmet-Pașa de la Silistra. Pașa pe Iamandi l-a trimis la Țarigrad, unde acolo l-au și spînzurat ; pe nevasta lui, Pașa de la Silistra a trecut-o pe la Călărași și i-a dat drumul în țară ; pe băieți i-a oprit la Pașa cu gînd ca să-i turcească. Cînd mergea Pașa de se închina, îi lua lîngă dînsul de făcea și ei asemenea. Pașa mai avea lîngă dînsul un băiat de sîrb, tot de vîrsta lor. Băieții lui Iamandi se sfătuiră să-l omoare pe Pașa, cînd se închina ; se pregătiseră de trebuincioasele arme și vru să treacă în partida lor și pe băiatul de sîrb ; însă sîrbul merse de-i spuse la Pașa. Pașa căutîndu-i în odaie, descoperi armele cu care se pregătiseră, i-a dat pe mîna turcilor, și în piața Silistrei le-au tăiat capetele la amîndoi. Astfel de sfîrșit a luat familia lui Cîrc-Serdar Iamandi.

Text publicat de Gr. Gr. Tocilescu, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie", I (1883), volumul II, p. 411—415.

C.D. ARICESCU

HAIDUCUL DE PESTE OLT

Iancu Jianu era din Caracal, văr cu Fănică Jianu. Tată-său fusese ispravnic. După moartea acestuia, unchiul său, ca epitrop, nu-i înlesnea cele trebuincioase. Atît din cauza aceasta, cum şi revoltat de suferinţele sătenilor din partea zapciilor şi zabeţilor, se încîrdoşi cu un ţigan al său credincios şi cu alţi doi flăcăi săteni, şi intră în codru. Era pe atunci ca de 25 ani. Trimisese, dar, răspuns unchiului său să-i dea partea sa din starea părintească, căci altfel îl trimite dracului colac. De frică, unchiul său fugi la Craiova şi se plînse Caimacamului, care pe atunci era Samurcaş [1]). Caimacamul trimite potera după dînsul, dar nu-l poate prinde ; atunci unchiu-său, spăimîntat, scrie Jianului să vină să-şi ia starea părintească. Jianu nu se încrede în el, şi rămîne tot în codru.

Prima sa călcare ca haiduc fu la un arendaş grec, ce ţinea o moşie la Brâncoveni, şi la care nu găsi decît 500 lei.

El îşi mări ceata cu alţi trei inşi, şi cu aceşti şase haiduci jefuia numai pe neguţătorii turci şi pe arendaşii şi zapciii greci.

Unchiu-său, care se aştepta în fiece noapte să fie călcat de nepotu-său, stăruia de Caimacam să-l împace cu dînsul ; astfel scăpă şi nepotu-său de spînzurătoare. Pentru onoarea numelui ce purta, Caimacamul încredinţează pe Jianu cu jurămînt printr-o scrisoare că dacă se va preda cu toţi ai lui, va mijloci la Domnie graţierea sa. Asemenea scrisoare îi scrise şi unchiu-său.

Jianul se încrede în cuvintele Caimacamului şi vine la Craiova, predîndu-se cu toată ceata sa. Caimacamul îi primeşte foarte bine, lăsîndu-le armele la toţi.

Jianu şi soţii lui şezu o săptămînă în curtea Caimacamului unde erau liberi, putînd să se plimbe chiar pe străzile Craiovei.

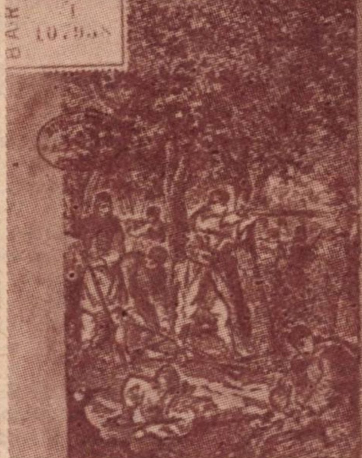
Costumul lor era haiducesc, cu deosebire că la cap erau legaţi arnăuţeşte : ghebă scurtă şi poturi ; peste mijloc brîne late ; la brîu, pistoale şi iatagane ; în picioare, opinci cu curele.

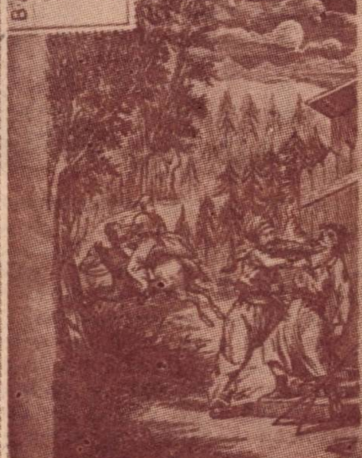
Vodă Caragea, aflînd despre predarea Jianului, scrie Caimacamului să-l trimită la Bucureşti cu tovarăşii săi. Caimacamul îi trimite legaţi în căruţă de poştă. Jianu mărturiseşte lui Caragea că nedreptatea unchiului său l-a silit a intra în codru. Caragea îl osîndeşte la Telega pe termen de şase luni, pentru **pildă**. Iancu dobîndise încrederea cămăraşului, care-l scotea noaptea din ocnă spre a-i îndulci soarta. Într-o noapte, pe cînd şedea la foc, el, cămăraşul şi un slujitor ce era de pază, Jianu se rugă de cămăraş a trimite pe slujitor la cîrciuma din sat să aducă o oca de rachiu. Cămăraşul consimte. După plecarea slujitorului, Jianu leagă pe cămăraş, ameninţîndu-l cu moartea dacă va da alarma, şi-l ascunde sub un şopron. După întoarcerea slujitorului, Jianul îl leagă şi pe dînsul, ameninţîndu-l asemenea ; şi pe el îl ascunde într-un coşar.

Cu cheile de la gura ocnei, ce le luase de la cămăraş, Jianu deschide ocna, coboară înăuntru sfoara cu burduful, strigă pe tovarăşii săi pe nume şi-i scoate afară, împreună

[1]) Samurcaş, care a ajutat pe Tudor la 1821, crezînd că acesta va lucra pentru Eterie.

cu un alt vestit hoț, anume Javraș ; calcă apoi casa cămărașului și ogeacul slujitorului, iau armele ce găsesc, și trece peste Olt cu hoții liberați de dînsul. Fapta aceasta îndrăzneață ajunge la auzul lui Caragea, care ordonă îndată a-l prinde, viu sau mort. Potera prinde numai pe Javraș cu trei inși, cărora le și taie capetele.

Deocamdată, îi veni în gînd Jianului să treacă în Serbia ; dar se lăsă de gîndul acesta, și-și urmă haiducia tot în Oltenia, unde era mai sigur.

Într-o noapte zice tovarășilor săi : „mi s-a urît cu haiducia ; alegeți alt căpitan". Tovarășii se opuseră, aducîndu-i aminte jurămîntul ce făcuse : că cine se va despărți de ceată, să fie omorît. Jianu înțelese pericolul și le răspunse : „Am vrut să vă încerc, copii ! Cu Dumnezeu înainte ! Ce e scris de sus, în frunte e pus."

Peste cîteva zile Jianu părăsi ceata lui, noaptea, însoțit de credinciosul său țigan, și se duse la o moșie a lui din Romanați, unde se închise într-o pivniță părăsită.

Numele lui devenise foarte popular în România mică, unde sătenii binecuvîntau numele său ; căci cu banii cochințului, Jianu mărita fete sărace, ajuta văduve scăpătate, plătea birul plugarului, cumpăra vite la cei săraci.

Cu toate acestea, potera îl urmărea. Cîrc-serdaru Iamandi, favoritul și credinciosul lui Caragea, polcovnic peste toate poterele din România mică, primise ordin de la Domnie a prinde pe Jianu, cu orice preț.

„Ori capul Jianului, ori capul tău !" zicea Caragea.

Iamandi [2]) dădu în fine de urma Jianului. Într-o noapte se întîlni cu un sătean, care aducea apă cu plosca de la fîntîna din vale. Acesta era vierul Jianului.

Iamandi pune mîna pe dînsul, îl ispitește, îl amenință, în fine află de la el ascunzătoarea Jianului.

— Dă-te, Iancule, îi strigă Iamandi din gura pivniței ; căci acuma ți s-a înfundat.

— Mort, da ; viu, nu ; îi răspunde Jianu. Se vede că ți s-a urît cu nevastă și cu copii !

Iamandi, care ținea să-l prindă viu, îi face jurămînt, pe nevastă și pe copii, că va mijloci scăparea lui, dacă se va preda de bună voie.

— Nu te cred, ciocoiule ! îi răspunde Jianu.

— Ce încredințare vrei ? îl întreabă Iamandi.

— Să-mi dai în scris că mă vei scăpa ; și eu îți dau în scris că-ți voi da o moșie, dacă mă vei scăpa.

Înscrisurile se făcură și se deteră unele la mîna altuia, pe fereastra pivniței. Jianu ascunse înscrisul lui Iamandi sub o piatră în pivniță, și șopti țiganului, ce era cu dînsul : „să răzbuni moartea mea, dacă ciocoiul nu se va ține de cuvînt".

Țiganul fu liberat, ca și vierul, trecînd amîndoi drept gazde, iar nu drept hoți.

După ce mîncară și băură, Iamandi și Jianul plecară la București într-o căruță cu doi cai.

Intrînd pe podul Caliței, Iamandi propuse Jianului să-l lege.

---

[2]) Care s-a înrolat în fine în oastea lui Tudor, după ce s-a încercat fără folos a-l război cu Arnăuții și Plăieșii isprăvnicești.

— M-ai mîncat fript, ciocoiule! îi zise Jianu.

— Nu te teme, Iancule, dar trebuie să te vadă Vodă legat, cînd vom intra în curtea domnească, ca să nu bănuiască nimic.

Jianu fu închis în odaia Baş-Ciohodarului, şi Iamandi se duse la Beizadea Costache, fiul cel mai mare al lui Caragea, ca să îl roage să stea de Vodă să ierte pe Jianu, că aşa s-a legat prin înscris, iar de îl va omorî desigur că va fi mort şi Iamandi de tovărăşii lui Jianu, şi îi vor rămîne copiii săraci. Încredinţă cu capul său că de aci înainte Jianu are să fie om de omenie.

Beizadea Costache, îmblînzit de rugăminţile şi lacrimile lui Iamandi, mijloci la tată-său iertarea Jianului, fiind păcat a se omorî aşa flăcău voinic şi inimos, care nu săvîrşise nici o cruzime, decît pungăşise pe cochinţi, cu banii cărora ajutase pe fraţii săi săteni, căzuţi în scăpătăciune... Caragea nu putu refuza rugăciunea fiului său iubit, şi dărui pe Jianu lui Iamandi.

Se zice că Iamandi, venind să sărute mîna lui Caragea, drept mulţumire depuse la picioarele lui Vodă o **traistă cu mahamudelle** din prăzile Jianului, pe care bani lacomul fanariot nu-i refuză.

După aceea Iamandi stărui de Beizadea Costache să însoare pe Jianu cu o fată din casa domnească, ca cu modul acesta să facă pe haiduc a-i pieri gustul de haiducie. Caragea consimţi; şi Jianu fu însurat cu o greacă din servitoarele Doamnei, frumoasă **ca muma pădurii**. Apoi se duse de sărută şi el mîna lui Vodă, şi îi promise cu jurămînt că se va lăsa de haiducie.

Vodă avu gustul să-l vadă manoperînd ca haiducul în codru. Jianu îi satisfăcu domneasca curiozitate, astfel că Vodă se văzu nevoit a-l aplauda, atît de mult îi impresionase acele manopere haiduceşti. În acea zi Caragea îl îmbrăcă cu Caftan de sluger, şi punîndu-l în careta domnească, dimpreună cu soţia sa, îl trimise cu alai la Baş-Ciohodaru. Îi dădu apoi o slujbă la curtea domnească, unde Jianu se purtă cu toată credinţa către milostivul său stăpîn, şi tot prin mijlocirea lui, Vodă dezrobi toată starea de la unchiul său, dînd şi lui Iamandi moşia ce-i promisese. După aceea s-a strămutat la proprietăţile sale, unde se apucă de munca cîmpului, făcîndu-se om de omenie.

Cînd Tudor, la 1821, chemă sub steagul emancipării pe toţi fiii patriei, victime ale despoţilor străini, care ca nişte balauri supseră sîngele românului mai mult de un secol, Iancu Jianu nu putea rămîne nepăsător la acea chemare patriotică. El care, ca haiduc de codru, expusese viaţa sa în atîtea rînduri, ca să răzbune pe fraţii săi săteni de jafurile şi cruzimile cochinţilor, alergă de se înrolă ca voluntar în oastea lui Tudor, spre a-şi vărsa sîngele pentru eliberarea patriei sale, şi fu credincios lui Tudor, neparticipînd la trădarea de la Goleşti, cum încredinţează tovarăşii săi de arme, care mai trăiesc; iar în cîmpia Drăgăşanilor, fu din micul număr de Olteni care luptară cu vitejie contra Turcilor.

Scăpat ca mulţi alţii de furia otomană, Jianu trăia la moşiile sale, în timpul lui Grigore-Vodă Ghica. Într-o zi se pomeneşte luat de slujitori numai în cauc şi în anteriu, din mijlocul muncitorilor care îi coseau fînul la nişte livezi ale sale. Era învinovăţit că participase la tulburarea provocată de Tudor: Jianu se dezvinovăţi şi fu liberat.

Paşa Gavanozoglu, ce se afla atunci în Bucureşti, fu curios a vedea pe acest căpitan de haiduci, al cărui nume era popular chiar în Turcia. La vederea unui om scurt, gros şi fără aparenţă marţială, Paşa îi adresă numai aceste cuvinte: „ghit, bre!" (du-te, mă). Paşa nu înţelegea cum un asemenea om a putut să-şi facă un renume de viteaz şi-l expedie cu dispreţ.

In revoluţia de la 1848, Jianu n-a jucat nici un rol; era bătrîn atunci; cu toate astea, tot avea destul sînge oltenesc ca **să-l sacrifice pentru libertate**; dar capii de la '48 vorbeau **cu crucea**, ca apostolii lui Crist, nu cu **sabia** ca Tudor Vladimirescu; şi haiducul nostru era deprins a mînui spada, nu crucea. În domnia lui Ştirbei, Jianu fu rugat într-o seară de Iancu Bibescu, fratele Domnitorului, care era prefect la Dolj, ca să-i facă o manoperă haiducească. Jianu, reîntinerind un minut, se aprinse atît de mult în acest exerciţiu, ce-i rechemă dulci suveniri, încît prin mişcările şi săriturile sale cu iataganul în dinţi şi cu struţul în mînă, sparse oglinzile şi rupse scaunele din salonul unde manopera; toţi asistenţii rămaseră înmărmuriţi de mirare şi frică.

Jianu a murit la 1853. Numele său figurează în cîntecele trubadurilor săteni de peste Olt. Dăm în **Calendarul basmelor şi Cînturilor populare**, pe care-l publicăm pentru anul acesta, cîteva din aceste cîntece, culese în timpul excursiunii noastre peste Olt, în primăvara anului expirat, cînd ne-am fost dus acolo pentru strîngerea de material în privinţa biografiei lui Tudor şi a mişcării de la 1821.

D. PAPAZOGLU

PREDECESORUL LUI TUDOR

Povestesc de Iancu Jianu, tot contemporan al meu, pe care lumea îl califică de haiduc. Eu însă n-am voit să-l bag în rîndul haiducilor, căci nu era haiduc, ci era înainte-mergătorul lui Tudor Vladimirescu. Iancu Jianu era din cea mai nobilă familie din Caracal, județul Romanați, numită a Jienilor, iar astăzi a Cesienilor. Acest tînăr, văzînd trista stare a țării, văzînd mulțimea de fanarioți ce inundaseră țara, aduși de diferiți domni din Fanar, văzînd slujbele toate ale țării date pe mîna lor, văzînd că fiii românilor, mai cu osebire ai boierilor români, nu erau de loc chemați la nici o funcțiune a țării lor, pornit de un sentiment curat românesc, și-a compus o ceată de haiduci ca să calce și să pedepsească pe drumuri pe fanarioți ori unde îi va întîlni. Astfel a început cu ceata lui a bate, a chinui și a jefui pe toți amploaiații fanarioți, pe unii călcîndu-i la moșiile lor, pe alții jefuindu-i la drumul mare. Curînd și-a format gazde prin toată România-Mică, prin Teleorman, Olt și Argeș ; mai încoace, spre Capitală, în județele apropiate, nu a călcat Jianu. Vodă Caragea aflînd de asta s-a indignat și a pornit după el poteri în care erau și turci, ca să-l prindă. Un an întreg a trebuit pînă să pună mîna pe el. În fine, prinzîndu-l la Giuvănești, prin trădare, l-au adus arnăuții în București și spătarul înfățișîndu-l lui vodă Caragea, acesta l-a întrebat pe grecește :

— Ciocoiule, fecior de oameni cu moșii, nu ți-a fost rușine să te faci hoț de drumuri ?

Jianu i-a răspuns :

— Iartă-mă, măria ta, că eu nu sînt hoț, n-am omorît pe nimeni și dacă am jefuit pe cei cu avere, am făcut asta ca să am de cheltuială și să plătesc lefurile neferilor care mă însoțeau precum și gazdele care îmi dădeau adăpost, și iată de ce m-am sculat, că, măria ta, ai adus pe capul nostru toate haimanalele din Fanar, le-ai dat toate slujbele țării, astfel că noi tinerii români și fiii de boieri, am rămas fără nici o slujbă și de bătaia de joc a dregătorilor, de la ispravnic pînă la zapciu.

Atunci vodă i-a zis iar :

— Îndrăznești, ciocoiule, să-mi vorbești așa ? nu știi că am putere să te spinzur ?

— Ba știu ; atît ne mai lipsește să ne iei și viața.

— Așadar, măgarule, vei merge la ocnă ca să te pocăești.

Astfel îl trimise în fundul ocnei la Telega, unde șezu o toamnă și o iarnă ; iar cînd fu în primăvara anului 1817, Iancu Jianu, înțelegîndu-se cu alți doi tîlhari, se ascunseră între bolovanii de sare ce se scoteau cu burdușe de bivol, pînă în fața ocnei, unde era crivac la roata care scotea sarea și care era învîrtită de cai. Văzîndu-se afară, se repeziră de o dată la cei doi plăieși ce se aflau de strajă la gura ocnei, îi legară, astupîndu-le gura cu mîna, îi dezarmară și apoi o luară la fuga prin păduri. Pînă să meargă plăieșii în curtea cămărășiei, care era departe de gura ocnei, să dea de știre schimbu-

lui lor, Iancu a avut destul timp ca să se depărteze prin văile munților și să-și mai găsească încă doi, trei tovarăși. Formîndu-și astfel o ceată s-a strecurat din păduri în păduri pînă în pădurile Ilfovului.

Auzind de asta, vodă Caragea s-a supărat și a pornit toate poterile județelor după Jianu ; l-au prins și l-au adus la pușcărie în București. A treia zi vodă îl osîndi la moarte prin spînzurare. Atunci domnița Raluca a lui Caragea, făcindu-i-se milă de un tînăr fecior de boier și cu moșii, trimise pe ispravnicul de curte (prefectul casei domnești), ca să întrebe pe Iancu Jianu dacă nu vrea să se cunune cu o fată greacă, Susana, crescută de domniță, și pe care o avea pe lîngă ea ca domnișoară de onoare.

Iancu văzînd că acesta e singurul mijloc de a-și scăpa viața, a răspuns :

— Să trăiască domnița ! primesc aceasta din tot sufletul meu.

Domnița Raluca intră apoi la vodă, îi povesti ideea ei și învoirea lui Jianu și-l rugă să-l ierte.

Vodă îl iertă și porunci să i se facă cununia și nunta cea mai frumoasă.

După nuntă, Jianu și-a luat nevasta, a trecut peste Olt, unde vodă l-a făcut zapciu la plasa Bălți ; aci își avea Jianu sfoara de moșie la Grozgibod, unde au toți Jienii cîte o sfoară, fiind moșie strămoșească a lor. Cu cucoana asta Jianu a avut o fiică care, după moartea tatălui său, s-a măritat și a luat iarăși un mare proprietar din județul Romanați.

Iancu Jianu a trăit pînă după anul 1846. La anul 1844 eu am mîncat cu el la masa lui Iancu Bibescu, ispravnicul de Romanați. Fusese chemat la masă spre a fi prezentat cucoanei Elencuții a lui Manu și cucoanei Elenchii Hereschii care se duseseră în Caracal, ca să vază pe cucoana Anica a lui Iancu Bibescu. Țin minte că la masă a fost întrebat nenea Iancu Jianu :

— D-ta ai scos cîntecul pe care îl cîntă lăutarii cu numele d-tale ?

El în simplitatea lui a răspuns :

— Să mă ferească Dumnezeu, cucoanele mele, că neam de neamul meu n-a scornit cîntece. Aveam un țigan vier care știa să zică din vioară ; îl iubeam și mă iubea, și cînd a auzit că m-a prins Caragea, s-a apucat cioara dracului să scornească cu alți lăutari cîntece despre mine. Apoi, nu ți l-am bătut cînd m-am întors acasă și am văzut că m-a făcut de rîs în toate cîrciumile ! Cînd făcui eu Băluții, cîrciumăresei, malotea cu floarea cît palma ? Unde s-a mai pomenit, cuconiță, malotea înflorată ? Și pe urmă, cînd a vrut să mă prinză pe mine circserdarul arnăuților lui Caragea, cînd ei tremurau numai cît auzeau de numele meu ?

Atunci cucoanele au poruncit lăutarilor craioveni pe care Bibescu îi adusese cu poșta, ca să le cînte la masă cîntecul lui Jianu. Atunci se puse Stănică, renumitul staroste de lăutari, și trase un cîntec al Jianului față de Jianu însuși în cît se pomeniră cucoanele că se scoală nenea Iancu de la masă și, cerînd voie lui Bibescu, înhăță un pahar de vin, asvîrli în el cinci galbeni și-l dădu lui Stănică ca să-l bea în sănătatea cucoanelor, așa de mult i-a plăcut cîntecul său.

Cucoana d-lui Jianu, la anul 1864, mi-a dăruit o pereche de pistoale turcești legate în arămuri sculptate și poleite cu aur, cum și un corn mare de cerb cu doi craci pentru păstrarea ierbii de pușcă, zicîndu-mi :

— Să le păstrezi bine, că astea sînt rămase de la bărbatul meu, viteazul meu Iencuțu.

Fiind vorba de Jianu, să vă arăt și osîndele la care se osîndeau haiducii după legile criminale sancționate conform capriciilor orientale. Aceste legi barbare au ținut pînă în zilele domnuniei lui Caragea. Cînd acesta găsi legiuitori buni, anume : logofătul Nestor, căminaru Chiriac, logofătul Arghiropolu și Ștef. Bălăceanu, le-a ordonat ca sub un comitet de alți bărbați învățați să facă un nou cod al țării, atît după legiuirile romane cît și după obiceiurile țării. Acest cod a fost numit codul lui Caragea și multe din articolele lui se aplică chiar astăzi, cînd ne bucurăm de codul francez. Asta arată cu cîtă înțelepciune au lucrat acei boieri la acea lege care cu multă răbdare s-a trimis de trei ori în divanul domnesc spre examinare și numai după trei rapoarte ale acestui divan, abea s-a putut hotărî vodă Caragea să-l sancționeze. Fiindcă cele mai multe crime să făceau numai de străini, iar nu de opincarii români, s-au lăsat în acel cod a figura și cîteva barbarii din cele trecute. Pe lîngă pedeapsa cu moartea care rămăsese în vigoare, se mai dădeau pedepse ca astea :

Gradul I, bătaia prin mijlocul străzilor. Vinovatul era dezbrăcat în pielea goală pînă la brîu și bătut cu nuiele pe două, trei sau mai multe străzi de prin Capitală ; de aci s-a născut vorba : „că l-a dat prin tîrg". Acei care se încercau a face răscoală erau sluțiți prin tăierea nasului.

Gradul II, țintuirea de cercelul urechii la colțul unei străzi mai umblate ; vinovatul stătea țintuit de dimneață pînă la apusul soarelui ; această pedeapsă se dădea acelor negustori ce înșelau lumea la cîntărit sau falsificau alimentele de hrana zilnică, d-întîia trebuință.

Gradul III, închisoarea în pușcărie pe timp mai îndelungat pentru mofluzi ;

Gradul IV, tăierea mîinilor de la încheieturi pentru plastografi ;

Gradul V, osîndirea la ocne pe timp mărginit sau pe viață ; cei osîndiți pe un timp mărginit mai erau scoși la lumina zilei din cînd în cînd ; iar cei osîndiți pe viață nu-i mai scoteau niciodată din fundul ocnei, unde lucrau ca și cei dintîi la tăierea sării.

La ocnă pe viață se osîndeau omorîtorii de neveste, de amante, de rude, de copii și alți omorîtori comuni ; iar omorîtorii de părinți și ai mai multor oameni de odată erau osîndiți în cea mai mare parte la punerea în țeapă și lăsarea cadavrelor lor, ca și pe spînzurați, trei zile în cîmp, pe locul de executare, cu o hîrtie pe piept în care era scris numele mortului cu aceste cuvinte : „cine va face ca mine, ca mine să pățească".

Osîndiții la pușcărie purtau butuc de lemn la picioare, făcut din două părți, scobit așa ca să intre piciorul și țintuite împreună cu cuie de lemn ; cu butucele acestea de picioare pușcăriașii erau scoși la muncă cu păzitori, de curățau podurile de ghețuri, noroaie ; la alte munci private nu erau puși. În pușcărie stau ca într-o cazarmă, în odăi încăpătoare de cîte 50 indivizi ; odăile nu aveau paturi, ci pe jos erau așternute rogojini pe marginea cărora pușcăriașii își lungeau picioarele îmbutucate. Era o odaie spațioasă pentru bolnavi mai ușor ; acolo se

afla un butuc mare obştesc, lucrat din două grinzi mari de stejar, scobite cît intra piciorul ; o grindă era aşezată jos şi alta deasupra iarăşi scobită, servea drept capac ; Bolnavii se aşezau seara pe rogojină şi băgau cîte un picior în cîte o gaură ; apoi se lăsa bîrna de deasupra ca un capac şi i se punea lacăt la căpătii. Cei rău bolnavi se trimiteau sub pază la spitalul Colţea, unde era santinelă compusă de 20 seimeni, ce se schimbau de la cazarmă în toate zilele precum se face şi astăzi schimbul santinelelor pe la diferite autorităţi.

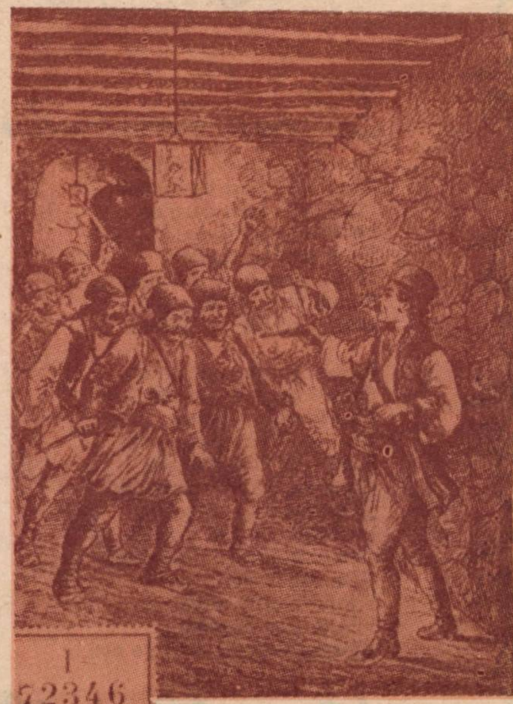
Toate astea au durat pînă în anul 1823, cînd a venit Grigore Ghica domn.

Atunci acest bun domn şi părinte al ţării, desfiinţă cu totul pedeapsa cu moartea, cu tăierea mîinilor, cu tăierea nasului ; opri de asemenea întemniţarea faliţilor. Iată o anecdotă din acea vreme. Polcovnicul de poteră al judeţului Ilfov se întîlni cu nişte tîlhari în pădurea Căldăruşanilor numită Vlăsia ; luîndu-se cu ei la bătaie i-a prins şi ca să-şi arate bravura a tăiat cu iataganul capul căpitanului de hoţi : apoi îşi scrie pitacu (raportul) către marele spătar, înfipse căpăţina în suliţa unui slujitor şi-l trimise astfel în Bucureşti cu căpăţina în suliţă, poruncindu-i să intre pe podul Mogoşoaiei, să străbată podul şi să o ducă pînă la spătărie.

Cînd a sosit slujitorul în curtea spătarului, i se luă căpăţina care fu trimisă la o biserică pentru îngropare. Aflînd despre asta, Vodă a trimis pe dată doi arnăuţi ca să aducă pe polcovnicul de poteră de unde îl vor găsi. Cînd i l-au adus, i-a zis :

— Nu ţi-e ruşine, om în toată firea, să faci una ca aceasta ? Cine ţi-a dat voie, pezevenghiule, să trimiţi căpăţina de om în suliţă şi să înspăimîntezi lumea de pe toată întinderea podului ?

(Într-adevăr, că a doua zi după fapta aceasta, a aflat toată capitala, şi multe dame care s-au întîmplat la ferestre în al doilea etaj şi s-au pomenit pe dinaintea ochilor cu o căpăţină neagră, cu mustăţi mari şi cu plete atîrnînd, dusă în suliţă, au leşinat, căzînd de pe scaune şi au zăcut mai multă vreme de friguri). Regretatul domn, cînd a aflat de aceasta, a poruncit scoaterea din slujbă a boierului polcovnic de poteră, degradarea, pecetluirea şi trecerea lui în rîndul budelor (trecerea la bir), polcovnicul a fost apoi îmbrăcat în haine ţărăneşti şi trimis la moşia lui.

Doina doinelor

Frunzuleană busuioc,
Unde-s zile cu noroc,
N-are doina doinei loc...
Că ei, unde
Îi răspunde,
Plins de unde
Mişcătoare,
Glas de valuri bocitoare,
Acolo de se opreşte
În durere stăruieşte,
Şi de plins mi se topeşte,
Cind oftările-şi doineşte...

Frunză verde şi iar verde,
Dacă vede,
Că n-o crede
Nici pămintul,
Nici mormintul,
Apoi biata zboară-n cringuri,
Unde stau porumbii singuri,
Şi se duce de jăleşte,
Unde toamna inmulţeşte
Frunza care-ngălbeneşte...

Negri strugurei de soc,
Unde-i lipsă de noroc,
Doina doinei are loc...
Că-n liniştea nopţii,
Sub negura morţii,
Singurică ea,
Vine ca să ia
Omului ce-i stins
De-al grijilor plins,
Veninul cu fierea
Si toată durerea,
Ce-n inimă plinge
Cind dorul, dor plinge,
Cind dorul, dor fringe,
Cind ochiul, ochi stinge...

Vinăt bulgăraş de humă,
Rogu-te, durere, du-mă
În puterea zborului,
Deasupra priporului ;
Ca să văd urzita floare,
Cum de-abia-nzilită moare...
Ş-apoi frunză de mohor
De ai, suflete, vreun dor,
Pleavă fă-l şi dă-l pe vint,
Că eu vin dacă mai sint,
Într-al liniştii mormint,
Stiu cu amorţit cuvint
Doina doinelor s-o cint.

Doina voinicului

Frunză verde de salcină,
Mulţi ochi fără de lumină,
Mulţi ochi fără de glas,
La Griviţa au rămas ;
Şi cu jalnice cuvinte,
Vintul plinge pe morminte ;
Plinge el, căci bine ştie,
Mortul că nu mai invie...

Frunză verde, măr pătat,
Grea-i viaţa de soldat,
Cit aleargă soarele,
Nu-i mai stau picioarele,
Sabia, că mi-l sluţeşte,
Glontele, că mi-l ocheşte,
Şi de zile mi-l sfirşeşte.
În război cind el răzbate,
Comandirii stau deoparte,
Căci aşa scrie la carte :
Vitejia pentru morţi,
Vitejia pentru proşti,
Cinstea – celor mari pe oşti...

N. Beldiceanu

Haiducul Iancu Jianu și ceata sa

IANCU JIANU ȘI TUDOR VLADIMIRESCU

Îndrăgit erou de baladă, personaj intrat în legendă, dar și în conștiința poporului român, Iancu Jianu s-a situat deasupra intereselor clasei boierești, din care provenea, devenind exponentul maselor populare. Lupta pentru dreptate socială și națională desfășurată de el mai bine de un deceniu, desigur, cu întreruperi cauzate de împrejurări, a îmbrăcat două forme principale : haiducia și participarea la revoluția de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu.

După cum s-a subliniat în istoriografia noastră, obiectivul intern al revoluției preconiza o serie de reforme (dintre cele economico-sociale cea mai importantă fiind problema agrară) menite a schimba structural organizarea social-economică și politică a țării, prin înlăturarea orînduirii feudale și înlocuirea ei cu o nouă orînduire, evident, cea burgheză. Tot astfel, obiectivul extern al revoluției lui Tudor a urmărit „reconsiderarea situației externe a Țării Românești, eventual și a Moldovei, în sensul transformării autonomiei dintr-o prevedere de drept într-o realitate de fapt".

În ceea ce privește rolul lui Iancu Jianu în revoluția de la 1821, unele izvoare îl neagă, altele, majoritatea, îl atestă și-l relevă. Astfel, consulul prusian de la București, Kreuchely, într-un raport înaintat superiorilor săi, la doi ani,

mai exact la 12 aprilie 1823, după reprimarea revoluţiei, scrie că, după ce a fost iertat, în 1817 de pedeapsa cu moartea de către vodă Ioan Caragea, Iancu Janu „ a trăit liniştit fără a lua parte activă, cel puţin în aparenţă, la revoluţia din ţara sa. Poate se considera prea mare pentru a avea un rol de subordonat (al lui Tudor Vladimirescu — n.ns., P.B.)" N-au trecut însă decît 16 zile, pentru ca agentul prusian, într-un alt raport, să revină asupra informaţiei sale. De data aceasta, Kreuchely susţine că guvernul provizoriu, instituit la Bucureşti în urma morţii domnitorului Al. Şuţu, l-a trimis împotriva „rebelului" Tudor pe serdarul Diamandi (Iamandi) Giuvara, cu trupa sa de arnăuţi din Oltenia, secondat de Iancu Jianu. Determinat de Iamandi, care i s-a alăturat lui Vladimirescu, Jianu a trebuit şi el să cedeze presiunilor acestuia, dar s-a alăturat numai formal oastei pandurilor, pentru ca, profitînd de primul prilej, ivit numai după trei săptămîni, să se refugieze la Sibiu. Ansamblul documentelor şi logica lucrurilor permit însă contestarea afirmaţiilor făcute de consulul prusian. În principal, acesta a luat informaţiile folosite în rapoartele sale din argumentele oferite de boierii din Bucureşti, în 1823, pentru a-l absolvi pe Iancu Jianu în faţa autorităţilor otomane de participarea la revoluţia de la 1821, pe care, desigur, nu le-a mai verificat. De altfel, în aserţiunile sale există evidente contraziceri cu faptele reale. Mai întîi se impune a preciza că Iamandi fost trimis împotriva lui Tudor, nu de guvernul provizoriu din Capitală, ci de Divanul Craiovei. Al doilea, după cum bine se ştie, din numeroase alte documente, ca şi din desfăşurarea evenimentelor, Iamandi a fost acela care a trecut de partea lui Tudor din oportunism, ci nu Iancu Jianu. Tot atît de neadevărată este şi informaţia despre refugierea lui Jianu la Sibiu, numele său nefigurînd pe nici o listă a boierilor refugiaţi în Transilvania. De altfel, după cum se va vedea în continuare, Jianu nici nu se afla în ţară, ci peste hotare, în misiune diplomatică, drept emisar al regimului revoluţionar.

Este de la sine înţeles că Iancu Jianu, care în perioada anterioară fusese alături de popor, ca exponent proeminent al luptei haiduceşti, nu putea rămîne în afara evenimentelor revoluţionare din 1821, pe care el însuşi le aştepta cu atîta nerăbdare. Fostul căpitan de haiduci se alătură revoluţiei conduse de Tudor, nu din considerente conjuncturale, ci din profunde motive, văzînd în aceasta o cale menită să ducă la eliberarea socială şi naţională a poporului român, care tindea să devină o entitate distinctă, să ocupe locul ce-l merita în rîndul popoarelor europene ale căror ţări erau independente.

Bucurîndu-se de renumele unui bun patriot, boiernaşul din Caracal, ce intrase în 1819 în aparatul judecătoresc din Romanaţi, stabilise relaţii apropiate cu Tudor Vladimirescu chiar înainte de 1821, de vreme ce a fost pus la curent cu planul de pregătire şi organizare a revoluţiei. Într-o zi din iarna anilor 1820—1821, dacă e să admitem autenticitatea unui document citat de N.D. Carpen, Jianu ar fi primit la Caracal o scrisoare de la Tudor. „Prietene Jiene — scria Vladimirescu — pune de grabă la cale treaba ştiută, adună-ţi oamenii. Peste o lună de zile, scoatem plugurile. Al dumitale gata ca un frate, Tudor". Existenţa, cu adevărat, a acestui important document referitor la iniţierea lui Jianu în tainele revoluţiei de la 1821 nu am putut-o confirma, deoarece, pe de o parte, autorul citat nu precizează sursa folosită, iar pe de alta, în cercetările întreprinse nu am reuşit identificarea lui. Totuşi, chiar dacă facem abstracţie de această scrisoare, legăturile stabilite între Vladimirescu şi Jianu, în anii premergători revoluţiei, sînt atestate de tradiţia orală, fapt consemnat de C.D. Aricescu la vremea sa. De altfel, chiar atitudinea lui Tudor faţă de Jianu pledează în acest sens, întrucît nu-i putea acorda acestuia o misiune de mare încredere, aceea de emisar diplomatic în timpul revoluţiei, fără a-l cunoaşte destul de bine.

În istoriografia noastră s-a acreditat ideea că Iancu Jianu i s-a alăturat lui Tudor Vladimirescu la Slatina. Această aserţiune, după cum se va demonstra mai jos, este însă infirmată de o mărturie contemporană, cu o valoare incontestabilă. Desigur, se poate deduce că fostul căpitan de haiduci urmărea cu toată atenţia desfăşurarea marşului spre Capitală, început de oastea revoluţionară — „Adunarea norodului" —, comandată de Tudor, la 28 februarie/12 martie 1821. Un document contemporan, şi anume testamentul

Tudor Vladimirescu pe dealul Cotrocenilor (stampă de epocă)